

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Domácí násilí na seniorech

Ornella Musilová, DiS.

Katedra Sociální práce
Vedoucí práce Ing. Mgr. Jan Dočkal, CSc.
Studijní program Sociální práce
Studijní obor Pastorační a sociální práce

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Domácí násilí na seniorech napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených citovaných pramenů.

V Praze dne 1. 5. 2016

MUSILOVÁ, Ornella. *Domácí násilí na seniorech*. Praha: Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, 2016. Str. 76.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na problematiku domácího násilí na seniorech v České republice. Má za cíl popsat a analyzovat fenomén domácího násilí na seniorech, ukázat jeho příčiny, důsledky a pokusit se navrhnout některá řešení. První kapitola se týká vymezení pojmů senior a stáří. Druhá kapitola se věnuje domácímu násilí na seniorech, formám, příčinám a jeho důsledkům pro seniory. Ve třetí kapitole jsou uvedeny možnosti prevence a řešení domácího násilí na seniorech, zejména legislativní zakotvení, akční plán a související sociální služby. Čtvrtá kapitola popisuje organizaci Život 90 a jejímu projektu, který může být jednou z možností řešení domácího násilí na seniorech. Je předloženo 5 kazuistik, které se týkají domácího násilí na seniorech. Na základě možností prevence, řešení a kazuistik jsou v poslední kapitole předloženy návrhy možných řešení domácího násilí.

Klíčová slova

senior, domácí násilí, pomoc, sociální služby, prevence

Summary

The bachelor thesis is focused on problem of domestic violence on seniors in the Czech Republic. The aim of thesis is describe and analyze fenomen of domestic violence on seniors, shows reasons, consequences and try to propose some solutions. First chapter is concerned with the definition of senior and ageing. Second chapter deals with domestic violence on seniors, forms, causes and censequences for seniors. Third chapter shows possibilities of prevention and solutions of domestic violence for elder people, especially legislation, action plan and related social services. Fourt chapter describes organization Život 90 and its project, which could be one of the possibility how resolves the domestic violence of seniors. It includes 5 case studies, which concerning domestic violence on seniors. There are presented suggestion for posible solutions of domestic violence on the basis of prevention options in the last chapter.

Keywords

senior, domestic violence, help, social services, prevention

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce panu Ing. Mgr. Janu Dočkalovi, CSc. za cenné rady, trpělivost a vstřícné konzultace v průběhu realizace mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	8
1 Senior a stáří	10
1.1 Stáří a věk	10
1.2 Projevy stáří a stárnutí	11
1.3 Nárůst podílu seniorů v české populaci	13
2 Domácí násilí na seniorech.....	15
2.1 Domácí násilí	15
2.2 Domácí násilí na seniorech	16
2.3 Domácího násilí z hlediska zúčastněných	18
2.4 Formy domácího násilí	18
2.5 Pachatelé domácího násilí na seniorech.....	25
2.6 Důvody a příčiny týrání a násilí na seniorech.....	25
2.7 Důsledky domácího násilí pro seniory.....	27
3 Možnosti řešení a prevence domácího násilí na seniorech.....	30
3.1 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí	32
3.2 Domácí násilí z pohledu legislativy.....	33
3.2.1 Institut vykázání	34
3.2.2 Týrání osoby žijící ve společném obydlí.....	36
3.2.3 Ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví.....	37
3.2.4 Vydírání	37
3.2.5 Omezování osobní svobody	38
3.3 Sociální práce a služby pro seniory ohrožených domácím násilím ...	38
3.3.1 Telefonická krizová pomoc	39
3.3.2 Intervenční centra	42
3.3.3 Azylové domy	43
4 Život 90 a projekt Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním	44
4.1 Služby organizace	44
4.2 Senior Telefon 800 157 157.....	44
4.3 Statistika linky Senior telefon.....	46
4.4 Projekt podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním.....	52
5 Kazuistiky.....	59
5.1 Kazuistika I.	59
5.2 Kazuistika II.....	60
5.3 Kazuistika III	61
5.4 Kazuistika IV	62
5.5 Kazuistika V	63
5.6 Shrnutí a zhodnocení kazuistik	64
6 Návrhy možných řešení	66

7	Závěr.....	68
	Seznam použité literatury	69
	Seznám použitých zákonů	71
	Seznam použitých internetových zdrojů.....	71
	Seznam tabulek.....	73
	Seznam grafů	73
	Seznam příloh.....	74
	Příloha 1 – Adresář kontaktů	75
	Příloha 2 – Leták projektu	76

Úvod

Zvyšující se podíl osob starších 60 let v české populaci přináší řadu nových otázek a problémů – sociálních, ekonomických, politických, etických a dalších. Rozdíly mezi generacemi se zvětšují, a spolu s dalšími faktory přispívají k růstu napětí ve společnosti. Na stáří je často pohlíženo spíše negativně, staří lidé jsou bráni jako přítěž, i když se stárnutí týká každého z nás. Závěrečná fáze života člověka by proto neměla být opomíjena a měla by být brána jakou plnohodnotná část života. Člověk v jakémkoliv věku má svá práva a svobody, mělo by s ním být zacházeno s respektem, důstojně a s úctou.

Domácí násilí se ve společnosti objevuje čím dál častěji. Z počátku byla pozornost věnována především dětem a ženám jako nejčastějším obětem domácího násilí. Teprve později se začalo hovořit také o násilí na mužích. Nyní se stále ve větší míře stáváme svědky násilí páchaného na seniorech.

Téma „Domácí násilí na seniorech“ jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala proto, že se o tomto problému zatím hovoří málo. Z nejrůznějších zdrojů se dozvídám o případech, kdy je se seniory zacházeno velmi hrubě.

Cílem mé práce je popsat a analyzovat fenomén domácího násilí na seniorech, ukázat jeho příčiny a důsledky a pokusit se navrhnout některá řešení.

V práci nejprve popisují stáří a stárnutí, všímám si také toho, jaký vliv má nárůst osob vyššího věku na celkovou situaci ve společnosti.

V druhé kapitole se věnuji domácímu násilí, zvláště domácímu násilí na seniorech, jeho složkám, formám, důvodům a důsledkům, obětem i pachatelům.

Třetí kapitola popisuje některé možnosti řešení domácího násilí na seniorech a prevence tohoto jevu. Patří sem legislativní zakotvení - především institut vykázání, jsou uvedeny také skutkové podstaty trestných

činů, které se tohoto problému mohou týkat. Ke zlepšení situace mohou přispět sociální služby pro seniory ohrožené či postižené domácím násilím, např. telefonická krizová pomoc, intervenční centra a azylové domy.

Ve čtvrté kapitole se snažím ukázat a zhodnotit některé z forem prevence a řešení důsledků. Představuji organizaci Život 90 a některé její služby, především službu telefonické krizové pomoci Senior telefon, na kterou se obracejí senioři, nebo jejich pečující a příbuzní, a to nejen v případech domácího násilí. Čtvrtá kapitola je také věnována projektu Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním, který se zaměřuje převážně na prevenci domácího násilí na seniorech.

Pro ilustraci problematiky předkládám celkem 5 kazuistik - záznamů rozhovorů z krizové linky Senior telefon, týkajících se domácího násilí a týrání seniorů.

V závěru práce se pokouším o návrh některých možných opatření v této oblasti.

1 Senior a stáří

Za seniora označujeme nejčastěji takového člověka, který je starší 60 let a výše.¹ Často se pro toto období používá termín postproduktivní věk nebo třetí věk, podle kterého můžeme identifikovat jedince jako seniora.² Člověk stárne již od narození, tím se započne proces stárnutí a trvá až do smrti. Stáří je vyvrcholení a konečná fáze života. Dětství, dospívání a dospělost ovlivňují život člověka ve stáří. Stáří je určitý fenomén ve společnosti a stává se také jeho odrazem.³

„Stárnutí je proces charakterizovaný strukturálními a funkčními změnami organismu a také poklesem schopností a výkonnosti jedince.“⁴

1.1 Stáří a věk

Faktory, které určují seniorské období, mohou být věk, jeho fyzický stav, ztráta autonomie, duševní nerovnováha, odchod do důchodu a jiné.⁵

Stáří můžeme určit prostřednictvím kalendářního věku člověka, chronologický věk, který se počítá od doby narození jednice. Vývojové etapy lidského života ve stáří můžeme rozdělit jako období:

- a. počátečního stárnutí (60 – 65 let),
- b. pokročilé stáří (od 75 let),
- c. vrcholné stáří (od 90 let), to můžeme nazývat také dlouhověkostí.⁶

¹ ONDRÁKOVÁ, J. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3. Str. 11-13.

² KOZÁKOVÁ, Z., MÜLLER, O. *Aktivizační přístupy k osobám seniorského věku*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1552-6. Str. 6 – 8.

³ SAK, P. KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5. Str. 11.

⁴ HROZENSKÁ, M. DVOŘÁČKOVÁ, D. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 191 s. ISBN 978-80-247-4139-0. Str. 12.

⁵ KOZÁKOVÁ, Z., MÜLLER, O. *Aktivizační přístupy k osobám seniorského věku*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1552-6. Str. 6 – 8.

⁶ HROZENSKÁ, M. DVOŘÁČKOVÁ, D. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 191 s. ISBN 978-80-247-4139-0. Str. 12.

Naopak biologický věk určuje zdatnost a funkčnost našeho organismu, může být vyšší či nižší. To znamená, že člověk, kterému je například 80 let, může být velice vitální a jeho biologický věk může být okolo 60 let a naopak.

Někdy se používá pojem funkční věk, ten nemusí být nutně totožný s věkem biologickým. Představuje skutečný věk člověka v souvislosti s biologickými, psychologickými a sociálními změnami.⁷ Každý věk člověka může být považován za sociální událost, stejně tak stáří. Sociální stárnutí je většinou dáno odchodem člověka do starobního důchodu. Očekávání společnosti vzhledem k věku člověka. V souvislosti se sociálním věkem člověka se také často používají výše zmíněné pojmy postproduktivní věk a třetí věk. Psychologický věk je dán individuálními osobnostními rysy a funkčními změnami v průběhu stárnutí.⁸

1.2 Projevy stáří a stárnutí

Je to období velkých změn. Člověk zažívá změny v podstatě ve všech oblastech života. Projevují se zejména změny biologické. Abychom byli schopni pochopit problematiku seniorského věku, je třeba brát v úvahu projevy ve všech složkách člověka a to bio-psycho-socio-spirituální.

Projevy v biologické oblasti

Stáří je období, kdy se u člověka objevuje více než například v předchozí etapě lidského života menší fyzická síla, obecně se zhoršuje vytrvalost a výkonnost člověka. Starší člověk je také více náchylný různým onemocněním například pohybového aparátu nebo kardiovaskulárním onemocněním. Častým

⁷ HROZENSKÁ, M. DVOŘÁČKOVÁ, D. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0. Str. 13.

⁸ HROZENSKÁ, M. DVOŘÁČKOVÁ, D. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-0247-4139-0. Str. 13.

onemocněním bývá také například diabetes. Často je souběh několika nemocí neboli polymorbidita (přítomnost více nemocí současně).⁹ Obecně dochází k biologickým změnám člověka, týká se to celého organismu. Což negativně ovlivňuje kvalitu života seniora.

Projevy v psychologické oblasti

První psychologické změny mohou nastat v rané fázi stárnutí a to odchodem člověka do penze. Změna struktury dne, člověk se může cítit nepotřebný a starší než ve skutečnosti je, tím se může zhoršit psychický stav seniora. Pokud senior žije sám, může se cítit velmi osamělý. Může také ztrácet kontakt s okolím, se svými přáteli. Může se také setkat se smrtí svého životního partnera, manžela, ale i přátel.

Projevy v sociální oblasti

Toto období také souvisí s odchodem člověka do starobního důchodu, jak jsem výše zmínila. Mění se sociální role seniora. Se ztrátou zaměstnání může nastat horší ekonomická situace. V souvislosti s častým onemocněním může docházet ke ztrátě kontaktu s okolím, častým hospitalizacím, osamělost seniora a podobně.¹⁰

Někteří lidé se však na odchod do důchodu těší. Těší se na odpočinek a na vyhnutí se dennímu shonu, a více času na své záliby.

Projevy ve spirituální oblasti

Se spiritualitou úzce souvisí také hledání smyslu života. Současná generace seniorů je mnohem více nábožensky orientovaná než generace

⁹ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 15.

¹⁰ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 25.

mladší. Senioři se více věnují náboženským aktivitám. Senior tak může naplňovat svůj volný čas, utváří si vlastní hodnotovou a světonázorovou orientaci.¹¹

Naopak může senior pociťovat strach ze smrti, osamělosti, pocity viny. Spirituální bolest, která znamená ztrátu smyslu života a odcizení člověka k vlastnímu já.

Všechny čtyři formy změn a projevů spolu úzce souvisí, biologické změny ovlivňuje psychickou stránku seniora a naopak, to se pak může odrážet v sociálních změnách člověka, i změny ve spirituální stránce člověka.

1.3 Nárůst podílu seniorů v české populaci

V České republice dochází za poslední roky k nárůstu počtu seniorů. V roce 2014 bylo zastoupení seniorů, lidé ve věku 65 let a více, v české populaci 17,4%.¹²

Klesá porodnost a zlepšující zdravotní péče může člověku zajistit dožít se stále vyššího věku. Stárnutí populace má své důsledky, převážně ekonomické. Zvyšují se náklady na starobní důchody, na zdravotní péči, snižuje se počet lidí, kteří jsou ekonomicky aktivní, tedy pracovní síla. Na demografické změny musejí reagovat i sociální služby, aby jich byl pro seniory dostatek a byly jim přístupné, i to má své dopady na ekonomiku.

„Vlivem demografických změn a stárnutím populace se zvyšuje podíl osob, jež disponují cennými životními zkušenostmi z praktického života, odborností a orientací ve vykonávané profesi, názorovou stabilitou, větší

¹¹ SAK, P. KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5. Str. 144.

¹² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Senioři*. [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/senior>>.

*odpovědností, spolehlivostí, a celkové větší vyzrálostí. Starší lidé tak představují pro společnost přínos ve vztahu k vykonávání vysoce odborných pracovních činností v rámci některých profesí a rovněž při předávání svých zkušeností a znalostí mladší generaci. Pro společnost může demografické stárnutí zároveň představovat příležitost a výzvu, jak co nejefektivněji využít znalostí a potenciálu přibývajících počtu starších lidí.*¹³

Přesto však dochází k napětí mezi generacemi ve společnosti. Dnešní doba je více zaměřená na výkon, proto může být senior brán jako přítěž společnosti. Starší lidé mohou zastávat jiné názory a hodnoty než mladší lidé současné generace. Může docházet k diskriminaci, ageismu a také mohou být senioři vystaveni násilí.

¹³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Senioři a politika stárnutí: Příprava na stárnutí v České republice.* [online]. 2015 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2856>>.

2 Domácí násilí na seniorech

2.1 Domácí násilí

Domácí násilí je opakované násilné chování, které ohrožuje lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví a život jedince. Domácí především znamená, že se odehrává v domácnosti člověka, resp. v partnerských či rodinných vztazích. Ale objevuje se i v ústavní péči, například domov pro seniory.

Chování, které se děje mezi osobami, které sdílejí společnou domácnost, a nemusejí být spojeni příbuzenskými vztahy. Nejvíce se však vyskytuje v partnerském vztahu. Samozřejmě má toto násilné chování dopady i na osoby, které se v té či oné domácnosti také vyskytují a na násilí se nepodílejí, například děti.¹⁴

Typické znaky domácího násilí jsou hlavně dlouhodobost a opakovanost. Násilné chování postupně eskaluje, výhrůžky se stupňují v nadávky a fyzické napadání. Je také charakteristické tím, že probíhá v soukromí, navenek nemusí být vždy znatelné.

„Cílem takového jednání a chování násilníka je dostat oběť pod svůj vliv a kontrolu.“¹⁵

V České republice se pojem domácí násilí objevuje spíše až v druhé polovině 90. let 20. století, kdy na tento jev poukázaly organizace poskytující sociální poradenství vzhledem k narůstajícímu počtu klientů, kteří se s domácím násilím setkali.¹⁶

¹⁴ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 25.

¹⁵ BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0. Str. 9.

¹⁶ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 28.

2.2 Domácí násilí na seniorech

Populace stárne a je stále více potřeba pečovat o staré lidi. Tato péče ať už probíhá v domácnosti nebo v nějaké ústavní péči, je velice psychicky a fyzicky náročná, pro pečující osoby i pro samotného seniora. Dnešní společnost je v rámci globalizace spíše zaměřená na výkon. Stáří je spojováno spíše s vysokými výdaji na zdravotní péči, sociální péči, důchodový systém, proto může být senior brán jako přítěž. Dochází k mezigeneračnímu napětí a propastem.

A právě proto se můžeme setkat s pojmem domácí násilí na seniorech, syndromem týraného seniora. EAN, Elder Abuse and Neglect Syndrom. Syndrom zanedbávaného a týraného seniora, zneužívání, násilí, špatné zacházení se seniorem.¹⁷

Jedna z definic uvádí, že syndrom týraného seniora znamená „*zneužití důvěrného vztahu k seniorovi s cílem vlastního obohacení jeho majetkem či penězi, k získání vlivu a moci nad seniorem.*“¹⁸

Vzhledem ke změnám zdravotního stavu a dalších funkcí organismu jsou senioři náchylnější ke vzniku domácího násilí.

„Především křehcí a závislí senioři s ohroženou či ztracenou soběstačností v základních aktivitách každodenního života, mohou být silně

¹⁷ KALVACH, Z. *Geriatric a gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 861 s. ISBN 80-247-0548-6. Str. 355.

¹⁸ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 129.

ohrožení nerespektováním důstojnosti, týráním, zneužíváním a zanedbáváním ze strany svých dětí, vnuků nebo jiných osob.“¹⁹

*„Násilí na seniorech je vážným zdravotně sociálním problémem.“*²⁰

Dle Života 90²¹, vznik domácího násilí na osobách v seniorském věku, mohou způsobit různé životní situace jako je závislost, sociální izolovanost a nedostatek sebedůvěry seniora, dlouhodobé závažnější onemocnění seniora. Dále může vznik domácího násilí „podpořit“ návrat dospělých dětí k rodičům. Nebo soužití starších lidí s duševně nemocnými dospělými dětmi. Senioři skutečnost toho, že se na jejich osobě může odehrávat domácí násilí, spíše skrývají, stydí se za to.

Z důvodu špatného zdravotního stavu, myslím tím nějaké psychiatrické onemocnění, například demence, senior nemusí takové chování vůbec rozpoznat.²²

Někteří senioři mohou být náchylnější špatnému zacházení. Může to být z hlediska jejich zdravotního stavu, imobilita seniora, duševní onemocnění, senioři s fyzickým či mentálním postižením. Oběťmi násilí se mohou stát také více ženy a vdovy starší 70 a 80 let, uvádějí se i senioři s nižším vzděláním.²³

¹⁹ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 22.

²⁰ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 38.

²¹ ŽIVOT 90. *Domácí násilí*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/222-domaci-nasili>>.

²² ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 126.

²³ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 39.

2.3 Domácího násilí z hlediska zúčastněných

Naděžda Špatenková a Drahomír Ševčík²⁴ uvádějí 3 tyto složky domácího násilí:

- a. Partnerské násilí – násilí, které probíhá mezi partnery; manžel x manželka, druh x družka, partner x partner, partnerka x partnerka.
- b. Generační násilí – násilí vůči rodičům, které páchají jejich zletilé či nezletilé děti.
- c. Transgenerační násilí – násilí vůči prarodičům, které páchají jejich zletilá či nezletilá vnoučata.

2.4 Formy domácího násilí

Špatné zacházení se může projevovat mnoha způsoby. Zde popisují dle použité odborné literatury některé příklady, jak může takové chování vypadat a jak se může projevovat, případně jak může druhá osoba takové jednání na seniorovi poznat. Avšak rozpoznání nemusí být vždy nápadné a lehce poznatelné.

Násilí můžeme rozdělit na tělesné týrání, materiální a finanční, emocionální zanedbávání, zanedbávání druhou osobou, sexuální zneužívání.²⁵

Aktivní způsob násilí je fyzické násilí, psychické, sexuální, sociální, ekonomické, omezování svobodného rozhodnutí a úmyslná manipulace s medikací. Za pasivní způsob násilí můžeme označit zanedbávání osobní

²⁴ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 26.

²⁵ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 38 – 41.

hygieny, nedostatečné poskytování výživy, odpírání zdravotní péče, nechránění před vlivy prostředí.²⁶

Fyzické násilí

Násilí na seniorech může být projevováno tzv. aktivním způsobem, to zahrnuje fyzické násilí.

„Jde o vědomé způsobování fyzické (tělesné) bolesti, zraňování nebo bezdůvodné fyzické omezování svobody.“²⁷

Fyzické násilí se projevuje různými mnohačetnými zlomeninami seniora, otoky, podlitinami, ale i popáleninami např. od cigaret.

Násilí můžeme poznat tak, že senior mluví nejasně o svých pádech a úrazech. Nebo senior sám hovoří o takovém týrání, dalším znakem může být zanedbaná hygiena či známky neadekvátní péče jako jsou například dekubity.²⁸

Tělesné nebo fyzické násilí je charakteristické použitím hrubé fyzické síly násilné osoby proti oběti. Násilné chování, které ohrožuje zdraví a život člověka. Zahrnuje různé formy bytí, škrcení, řezné rány, údery cizím předmětem. Senioři jsou často pachateli velice hrubě biti. Je to možná z toho důvodu, že staří lidé jsou křehcí, snadno zranitelní, nemají tolik fyzické síly, aby si mohli takovému násilnému napadení sami bránit.

Psychické a emocionální násilí, týrání či zanedbávání

Tato forma špatného zacházení obnáší především různé vyhrožování, obviňování a ponižování oběti. Ale může se projevit jako i neverbální projevy

²⁶ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 38 – 41.

²⁷ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 39.

²⁸ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 127.

jako je ničení oblíbených věcí.²⁹ Psychické násilí také spadá do formy aktivního násilí.

„K seniorovi jsou směřovány ponižující výroky, gesta, izolace jedince od rodiny a přátel, vulgarizmy, slova, která dávají najevo, že je senior na obtíž, je pro rodinu zátěží apod.“³⁰

U seniora se může projevovat jako neustálý strach obecně, ale i z násilné osoby, pocity ohrožení a nejistota. Strach, úzkost až panické či úzkostné stavy, úbytek na váze seniora, užívání uklidňujících léků.³¹ Dále se projevuje jako apatie, zmatenost, plačtivost, nespavost, bezradnost a pocit beznaděje, neschopnost seniora adekvátně reagovat.³²

Ekonomické násilí

Můžeme jej nazývat též finanční nebo materiální zneužívání, které zahrnuje odepření přístupu oběti k peněžním prostředkům. Oběti nejsou poskytnuty finance na společnou domácnost. Násilná osoba nakládá s veškerým jejím majetkem. Oběti může být odepřeno, aby chodila do zaměstnání a měla nějakou vlastní výdělečnou činnost.

Ekonomické a finanční násilí páchané na seniorovi může znamenat obírání seniora o starobní důchod či jiné dávky, nucení k převodu majetku seniora a jiné. Toto násilí se může projevit jako absolutní nevědomost seniora o své finanční situaci, senior vůbec netuší výši svého starobního důchodu. Dále

²⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0. Str. 7.

³⁰ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 40.

³¹ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 40.

³² ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 128.

nerovnost mezi jeho příjmy a jeho životní úrovní, neschopnost zaplatit za potraviny a léky. Seniorovi postupně mizí majetek nebo on sám prodává své cennosti.³³ To, že je senior týrán se může také projevit jako změny ve vlastnictví jeho majetku. Sepsání a změna závěti, přepis majetku, neobvyklé výdaje peněz, seniorovi se ztrácejí různé cennosti.³⁴

Sociální násilí, sociální izolace

Sociální násilí je především zamezování jakéhokoliv kontaktu s okolím oběti. Pachatel se snaží oběť izolovat od společnosti jejich rodiny, přátel a dalších. Využívá k tomu například zamezování styku s dětmi, vnoučaty, přáteli. Odepírání v kontaktu seniora s jinými osobami a institucemi. Senior může být například izolován v jedné místnosti v domě. Nemá možnost svévolného opuštění místnosti nebo domácnosti. Senior ztrácí povědomí o svém okolí. Pečující nebo pachatel nenechá seniora o samotě s jinými lidmi. Může se projevit jako nedostatek informací ze svého okolí. Senior hovoří o tom, že neviděl své potomky, vnoučata, přátele. Nemá vůbec možnost chodit ven. V praxi se objevují případy, kdy senior nemůže vidat svá vnoučata hlavně z důvodů finančního zneužívání. Dcera nebo syn sdělí svému rodiči, že neuvidí svá vnoučata, pokud jim nedají finanční prostředky na nějakou věc.³⁵

To také poukazuje na to, že formy domácího násilí jsou většinou propojeny. Není to většinou jen jeden druh násilí.

³³ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 39.

³⁴ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 50.

³⁵ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 50.

Sexuální násilí, obtěžování a zneužívání

Tento projev násilí může obsahovat nucení k sexuálním praktikám, nevhodné vystavování sexuálnímu kontaktu, jakýkoliv nedobrovolný sexuální kontakt s pachatelem domácího násilí, znásilnění, nucení k pohlavnímu styku. Ne vždy se jedná o uspokojení sexuálního pudu pachatele, ale může to být nástroj ponížení oběti a moci pachatele.³⁶ Může se projevat jako strach oběti z pachatele, bolestivost a onemocnění genitálií, přehnaným zájmem a hovory o sexuální oblasti. Týká se převážně žen, mohou u nich způsobovat opakované záněty rodidel, krvácení, poranění rodidel či bolesti v podbřišku.³⁷ Senior může přímo hovořit o sexuálním obtěžování a zneužívání. Může se projevit jako určitá změna v chování seniora, jako různé projevy agrese. Jsou známy i případy, kdy senior reaguje na sexuální násilí sebepoškození.³⁸ Většinou se jedná o partnerské násilí mezi seniory. Jeden z partnerů vyžaduje moc nad tím druhým a žádá podřízení od toho druhého. Sexuální násilí může nastat i v ústavní péči mezi klienty domovů pro seniory.

Omezování svobodného rozhodnutí

Podobně jako u výše zmíněných se může projevit jako strach z násilné osoby nebo nerozhodnost seniora ve vážných, ale i méně podstatných věcech. Senior nemá svůj vlastní život pod kontrolou. Nemůže rozhodovat o tom, co bude dělat, jak naloží se svými věcmi. Tento způsob násilí také souvisí s jinými formami.

³⁶ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. 51

³⁷ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 41

³⁸ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 128.

Úmyslná manipulace s medikací

Dalším z aktivních způsobů násilí, které bývá na seniorovi pácháno, je v oblasti jeho zdravotní medikace. Upírání léku, či nadměrné podávání léků seniorovi.³⁹ Senior vůbec netuší, jaké léky má užívat, může se samozřejmě projevit změna zdravotního stavu spojená s touto situací. Toto chování může otupit seniorovi psychické funkce, může mu způsobit nějakou tělesnou újmu.

Zanedbávání

Světová zdravotnická organizace definuje zanedbání péče jako „*odpírání či selhání plnit ošetrovatelské nebo pečovatelské závazky, bez ohledu na to, zda jde či nejde o vědomý a úmyslný pokus způsobit starému člověku tělesné či duševní potíže a ohrožení.*“⁴⁰ Tento způsob násilí můžeme řadit mezi pasivní, tedy nekompetentnost pečující osoby. V případě aktivního násilí je to vědomé jednání pachatele. Například neposkytnutí pomoci seniorovi při zvládnání péče o vlastní osobu, zanedbávání hygieny. Neposkytnutí dostatečného a čistého ošacení seniora, bezpečného prostředí pro život. Projevuje se například zápachem seniora, špinavým oblečením, mohou se také objevit proleženiny. Takové jednání způsobuje rovněž další problémy, převážně zdravotní.

Nedostatečné poskytování výživy

Tento způsob násilí má za následek podvýživu seniora a s tím spojené zhoršení jeho zdravotního stavu. Malé porce jídla, neposkytnutí diety v případě různých onemocnění, například diabetes.⁴¹

³⁹ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

⁴⁰ KALVACH, Z. *Geriatric a gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 861 s. ISBN 80-247-0548-6. Str. 355.

⁴¹ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

Odpírání zdravotní péče

Bránění seniorovi absolvovat zdravotní prohlídky u lékaře, odpírání medikace. Opět se může projevit zhoršením zdravotního stavu seniora a způsobit i jeho smrt. Senior nenavštěvuje svého praktického či jiného lékaře, nedostavuje se na pravidelné nebo preventivní prohlídky, s lékařem sám prakticky nekomunikuje, o to se stará výhradně osoba pečující, tedy pachatel násilí.⁴²

Nechránění před vlivy prostředí, např. vystavování chladu.

Projevuje se jako zhoršení zdravotního stavu, nachlazení, opakované zápal plic a může také způsobit smrt seniora. V případě imobilního seniora je na něho například otevíráno okno, není zapnuté topení. Senior může lehce nastydnout, což může také způsobit zápal plic a také způsobit jeho smrt.⁴³

Restriktivní opatření v institucionální péči

S násilím se můžeme setkat i v institucionální péči. Jedná se o soubor jednání, postupů a prostředků, které vedou k omezení jedince v pohybu, senior nemůže vykonávat běžné činnosti například číst si a další.⁴⁴ Často bývá způsobeno syndromem vyhoření pracovníků v přímé péči o seniory.

Domácí násilí je specifické tím, že probíhá opakovaně a jeho intenzita se spíše stupňuje a chování je před ostatními většinou skrývané.⁴⁵ Může zahrnovat několik výše zmíněných forem týrání najednou.

⁴² ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

⁴³ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

⁴⁴ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 41.

⁴⁵ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

2.5 Pachatelé domácího násilí na seniorech

Osobou, která páchá násilí na seniorech, může být partner/ka, manžel/ka. Ale může to být prakticky kdokoliv, kdo páchá násilí na seniorovi a sdílí s ním společné obydlí. V případě seniorů bývá nejčastější mezigenerační násilí, kdy dospělí potomci bydlí společně se svými rodiči v pokročilém věku a páchají na nich násilí. V případě násilí mezi partnery mohou za vznik například dlouho trvající konflikty nebo závislost partnerů.

Ten kdo páchá domácí násilí na seniorech, však nemusí být jen z okruhu rodiny, ale i někdo z jeho okolí, soused nebo jakákoliv jiná osoba, která tak koná. Zde zmíním ještě seniora jako pachatele násilí, i ti mohou jednat páchat na svých blízkých a pečujících různé formy násilí.⁴⁶

Pachatele můžeme rozdělit na následující skupiny. První z nich páchá násilí doma v soukromí, mimo domov svou agresi nijak neprojevuje a k oběti se chová mile. Příbuzní a přátelé vůbec nevědí, co se děje. Poté osoba, která je agresivní a vyžaduje moc i od cizích lidí. Dalším typem pachatele může být tzv. situační pachatel, ten projevuje násilí v reakci na určité situace. Posledním typem je pachatel, který je závislý na alkoholu nebo jiných drog.⁴⁷ Ale násilnou osobou může být v podstatě kdykoliv, nezařazen do žádné z těchto kategorií.

2.6 Důvody a příčiny týrání a násilí na seniorech

Důvodů, proč se člověk takto chová, může být nespočet, Mlýnková uvádí vyčerpání rodinného pečovatele, kdy rodinný příslušník již nezvládá péči

⁴⁶ DURDÍK, T. *Domácí násilí a jiné formy týrání páchaného na starších osobách v soudobé české společnosti z pohledu trestního práva. Analýza současného právního stavu.* [online]. Praha: 2013. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/uploads/document/526.pdf>>.

⁴⁷ DURDÍK, T. *Domácí násilí a jiné formy týrání páchaného na starších osobách v soudobé české společnosti z pohledu trestního práva. Analýza současného právního stavu.* [online]. Praha: 2013. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/uploads/document/526.pdf>>.

o seniora, nebo již ani o něho pečovat nechce.⁴⁸ Podle mého názoru sem spadají i případy, kdy je senior zanedbáván, ale týrání není vědomé. Osoba, s kterou senior žije či bydlí, a měla by se o něho starat, je již sama seniorského věku a tuto situaci sama již nezvládá, například z důvodů jako je demence či psychiatrická diagnóza.

Dalšími důvody může mít nedorozumění či celkově náročná situace v rodině. Osobnost pečovatele, kdy se mohou u pečující osoby objevit sklony k násilí, potřeba pečovatele mít moc nad seniorem. Dalším důvodem může být vyčerpání pečovatele. Může se objevit jak u rodinného příslušníka, který pečuje o seniora, ale také jako syndrom vyhoření sociálního pracovníka, právě v domovech pro seniory.⁴⁹

V případě násilí na seniorech nemusí být vždy jasné, kdo je obětí a kdo pachatel. Role se mohou měnit, a ne vždy se dá určit, kdo je v dané situaci a vztahu obětí a pachatel. Zda ve vztahu senior - rodinný příslušník je opravdu pachatelem pečující osoba nebo je to senior.⁵⁰ Jsou známé i případy, kdy se senior chová násilně ke svým příbuzným a k osobám, kteří o něho pečují. Proto nemusí vždy platit to, že senior je vždy obětí.

Jedna z důležitých věcí je, aby byla informovaná společnost o tom, že se násilí může dít seniorům.⁵¹ Osvěta společnosti by měla probíhat již na základních školách. Aby se i děti učily, že soužití se staršími lidmi není nic neobvyklého, a aby nedocházelo k mezigeneračním propastem.

⁴⁸ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 41.

⁴⁹ MLÝNKOVÁ, J. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7. Str. 42.

⁵⁰ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 129.

⁵¹ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 127.

A je velice důležité, aby senior rozpoznal, že jednání a zacházení, které se mu děje není normální a běžné a je v rozporu se zákonem. Poté je také podstatné, aby senioři, kteří jsou týráni nebo jsou tímto chováním ohroženi, věděli, jak mají v takovém případě postupovat a na koho se mohou obrátit. Vědomí, že se toto chování neděje jen jim a nejsou v tom sami.

Oznámit skutečnost, že se takové jednání vyskytuje, může nahlásit kdokoli, například sociální pracovník či lékař, příbuzní a členové rodiny. Včasným řešením této situace můžeme zabránit mnoha důsledkům.

2.7 Důsledky domácího násilí pro seniory

Kromě úrazů způsobené fyzickým násilím na seniorovi, nebo například finančních problémů, mají senioři především psychická traumata. Násilí, tíživé a velmi psychicky náročné situace na každého seniora působí individuálně a vypořádává se s ní podle svých schopností a možností.

Syndrom týrané osoby

Oběti domácího násilí jsou opakovaně fyzicky, psychicky či sexuálně zraňovány osobou, které původně věřily, měli spolu pevné pouto. Domácí násilí má devastující účinky na fyzický i psychický stav ohrožené osoby. Oběť bývá často velmi závislá na trýzniteli a provázaná s ním.⁵²

„Syndrom týrané osoby můžeme definovat jako soubor specifických charakteristik a důsledků, které vedou ke snížení schopnosti daného jedince efektivně reagovat na prožívané násilí.“⁵³

⁵² ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 42.

⁵³ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 42.

Tento syndrom se může projevovat určitými změnami v prožívání a chování člověka. Toto chování může být ovlivněno jeho schopnostmi zvládat náročné situace, věkem, životními zkušenostmi a dalšími faktory. Může se projevovat různými způsoby, jako je posttraumatická stresová porucha, neučená bezmocnost, sebezničující zvládací strategie.⁵⁴

Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha se může projevovat jako syndrom posttraumatické stresové poruchy, kdy se senior, jako oběť domácího násilí, těžko vyrovnává se zažitými situacemi týrání. Těmi projevy mohou být tzv. flashbaky, tedy znovuprožívání oněch situací, dále poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, nervozita, popírání svých pocitů, vyhýbání se konfliktům, strach, stres a deprese.⁵⁵ Senior má neustálý strach, straní se svému okolí. Výše zmíněné projevy mohou mít vliv na jeho zdravotní stav, mohou vznikat různá onemocnění.

Naučená bezmocnost

Naučená bezmocnost se vyvíjí u člověka po neúspěšných pokusech odejít nebo zajistit si pomoc a ukončit tak násilí na své osobě.⁵⁶ Senior již rezignoval na své pokusy odejít z domácnosti, kde je na něm pácháno násilí a cítí se beznadějný. Veškeré úsilí, které vynaložil na svou pomoc, bylo marné. Senior se se situací smiřuje a násilí snáší dál.

⁵⁴ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 42.

⁵⁵ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 43.

⁵⁶ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 44.

Sebezničující zvládací strategie

Dalším způsobem může být sebezničující zvládací strategie, kdy má člověk pocit, že nemá jinou šanci než zůstat a přežít. Taková osoba často uniká k dalším patologickým jevům jako je alkohol, drogy, může mít sebevražedné sklony, ale i vražedné.⁵⁷ Důvodem proč senior zvolil tuto strategii, může být to, že nemá sílu vzdorovat takovému chování a ani jiné prostředky. Senior neví, na koho se obrátit, jak se vůbec může bránit.

Pro seniora, který je vystaven domácímu násilí je podle mého názoru vždy velmi těžké připustit si, že se děje právě jemu. Člověk, kterému věří nebo věřili a důvěřovali, může být jeho příbuzným, a přesto jedná s druhou osobou tak, že jí způsobuje psychickou a fyzickou bolest.

Senioři zažívají veliký stud. V případech, kdy násilí páchá jejich potomek, obviňují spíše sami sebe, že své dítě špatně vychovali a je to jejich vlastní selhání.

⁵⁷ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 44.

3 Možnosti řešení a prevence domácího násilí na seniorech

V této kapitole popisují možnosti, jakými se dá předcházet domácímu násilí na seniorech. Ale i na způsoby jakým se dá trestat pachatele takového jednání. Zároveň také popíše sociální služby, které se zaměřují na pomoc seniorům, příbuzným a pečujícím osobám, kteří se setkají s domácím násilím na seniorech.

V České republice spočívá pomoc ohroženým osobám ve 3 krocích. Prvním je zásah státu, respektive policie na žádost seniora. Jehož cílem je zastavit eskalaci násilí. Druhým bodem je ochrana ohrožené osoby a plnění povinností pachatele. Obsahuje pomoc prostřednictvím intervenčního centra zaměřená na pomoc, psychologickou, sociální a právní. Třetím bodem je řešení situace ohroženou osobou, v občanskoprávním řízení.⁵⁸

Pokud je to možné, může senior určitými opatřeními se pokusit předcházet vzniku domácího násilí. Udržovat kontakty s vrstevníky, přáteli, sousedy. V případě, že například soused dlouho seniora nevidá, či slyší z jeho domácnosti křik, může takovou situaci nahlásit na Policii ČR a tím tak zabránit násilí. Dále pak i samotná povědomost seniora o anonymních službách poradenství nebo tísňového volání.

Pokud do domácnosti seniora dochází nějaký druh sociální či zdravotní péče, měl by trvat na tom, že lékař, pečovatelky a ošetřovatelky musí vstoupit do bytu, i když je jim to jakýmkoliv způsobem nedovoleno. Pokud senior sdílí

⁵⁸ DURDÍK, T. *Domácí násilí a jiné formy týrání páchaného na starších osobách v soudobé české společnosti z pohledu trestního práva. Analýza současného právního stavu.* [online]. Praha: 2013. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/uploads/document/526.pdf>>. Str. 28.

domácnost s osobou, která na něm páchá násilí, může tato osoba styk se zdravotní sestrou nebo lékařem zamezovat.

Senior by měl vědět, že má právo na své soukromí, informace a vlastní rozhodování, a to jak ve své domácnosti či v ústavní péči, a trvat na nich.

Senior může mít připravený tzv. bezpečnostní plán v případě vážného napadení, začínajícího týrání, zanedbávání.⁵⁹

Pokud nastane situace, kdy je senior ohrožen je důležité okamžitě zabránit nebo zastavit další projevy takového násilí či týrání. Dalším krokem, by mělo být vyhledat odbornou pomoc, jako je lékař, právník, psycholog, Policie ČR – pomoc obětem trestných činů. Senior by měl problém řešit na samém začátku a hledat aktivně pomoc a podporu.⁶⁰

Oběti mají většinou jen malou šanci vyřešit problém domácího násilí vlastními silami, obzvláště senioři. Potřebují pomoc nejen praktickou, instrumentální, ale důležitou částí je i psychická pomoc.⁶¹

Pomoc by měla zahrnovat materiální pomoc, a to zajištění bezpečného bydlení, zajištění finančních prostředků nejen na jídlo. Psychickou podporu, která by měla představovat poradenství či doprovázení, zvyšování kompetentnosti, sebedůvěry a sebeúcty. Důležité je také právní poradenství, které může pomoci při řešení majetkoprávních záležitostech.⁶²

⁵⁹ ZÁCHRANÝ KRUI. *Kriminalita páchaná na seniorech. Násilí na seniorech*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.zachranny-kruh.cz/proverejnost/kriminalita-rizikove-chovani/kriminalita-pachana-na-seniorech/nasili-na-seniorech.html>>.

⁶⁰ ZÁCHRANÝ KRUI. *Kriminalita páchaná na seniorech. Násilí na seniorech*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.zachranny-kruh.cz/proverejnost/kriminalita-rizikove-chovani/kriminalita-pachana-na-seniorech/nasili-na-seniorech.html>>.

⁶¹ ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 131.

⁶² ŠEVČÍK, D. ŠPATENKOVÁ, N. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2. Str. 131.

3.1 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Jednou z možností prevence a řešení domácího násilí na seniorech mohou být různé dokumenty a plány.

Vzhledem ke stárnutí populace, jak jsem již výše zmínila, je potřeba určitý zásah státu a politická opatření, která budou upravovat podmínky společenského vývoje. Jedním z těchto podpůrných opatření je Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017.

„Základním rámcem Akčního plánu je zajištění dodržování a ochrany lidských práv seniorů. Z důvodu jejich zranitelnosti zejména v pokročilém věku jim musí být zajištěno právo na respekt, právo na důstojné zacházení a na důstojné podmínky v jakémkoliv prostředí, právo na důstojný život a na participaci ve společnosti. Opatření tohoto dokumentu směřují k tomu, aby starší pracovníci a senioři mohli plně používat nejen politická a občanská práva, ale aby jim bylo umožněno i naplnění sociálních, kulturních a dalších práv.“⁶³

Akční plán se zaměřuje na oblast zdraví, zdravého stárnutí a celoživotního učení, z nich vyplývající oblast trhu práce, rozvoj občanské společnosti a podpora mezigeneračního dialogu, adekvátní péče a kvalitní prostředí pro život seniorů.⁶⁴

Základními prioritami dokumentu je zajištění a ochrana lidských práv a starších osob, ochrana před projevy špatného zacházení a diskriminace na základě věku. Cílem je také ochrana před všemi projevy nedůstojného

⁶³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/20848/NAP_2013-2017_070114.pdf>Akční plán>. Str. 5.

⁶⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/20848/NAP_2013-2017_070114.pdf>Akční plán>. Str. 5.

zacházení, týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů. Realizace těchto cílů má obsahovat zapojení různých aktérů jako jsou ministerstva, obecní a krajské úřady, veřejný ochránce práv a neziskové organizace. Jejich úkolem je mimo jiné zlepšení spolupráce a výměna informací, osvěta a vzdělávací aktivity pro veřejnost, zjišťování příčin těchto negativních jevů, prevence, zmírňování následků a zamezení jejich výskytu, možnosti řešení.⁶⁵

Dalšími oblastmi jsou celoživotní učení, zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění, dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce, kvalitní prostředí pro život seniorů, zdravé stárnutí a péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností.⁶⁶

Je důležité zvýšit povědomí o situaci seniorů v české společnosti, proto jsou dobré různé přednášky a workshopy. Další akce, které propojí mladou a starší generaci. Neodsunovat staré lidi na okraj společnosti, zajistit, aby s nimi bylo rovněž zacházeno, nebyli nijak diskriminováni.

3.2 Domácí násilí z pohledu legislativy

Český zákon domácí násilí také neopomíjí. Pokud bychom brali vše od základu, zmínila bych zde nejprve Listinu základních práv a svobod. Skutečnost, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech, a další základní práva a svobody má každý člověk bez rozdílu⁶⁷. Přesto však dochází k násilí, které je páčáno nejen na seniorech.

⁶⁵ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/20848/NAP_2013-2017_070114.pdf>Akční plán>.

⁶⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/20848/NAP_2013-2017_070114.pdf>Akční plán>.

⁶⁷ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Dalším právním dokumentem je občanský zákoník, který mimo jiné upravuje občanskoprávní vztahy, přispívá k naplňování občanských práv a svobod, zejména ochrany osobnosti a nedotknutelnosti vlastnictví.⁶⁸

Občanský zákoník uvádí „každý má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.“⁶⁹

Avšak v případě domácího násilí, které je na seniorech pácháno tomu tak není. Senior je ohrožen ve všech těchto výše zmíněných oblastech vlastního života.

Občanský zákoník, může také pomoci v případech domácího násilí uvnitř rodiny. Část zákona, která se týká převážně rodinných vztahů, upravuje vyživovací povinnosti. Jedná se hlavně o vzájemnou vyživovací povinnost mezi manželi, a vyživovací povinnost rodičů k dětem a dětí k rodičům.⁷⁰

V případě domácího násilí je to například finanční násilí, kdy je osobě v pokročilém věku zamezen přístup k finančním prostředkům a nemá možnost spravovat své věci, nakoupit si dostatek jídla.

Přestože bylo dříve domácí násilí spíše soukromou záležitostí, která se odehrává uvnitř rodiny a navenek nemusí být znatelná. Se stále narůstajícím jevem domácího násilí se český právní systém začal zaměřovat i na něj. Zde vybírám některé možnosti, jak lze pachatele domácího násilí trestat.

3.2.1 Institut vykázání

V případě domácího násilí hovoříme i institutu vykázání. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany

⁶⁸ Zákon číslo 89/2012 Sb., občanský zákon.

⁶⁹ § 85 - 103, Zákon číslo 89/2012 Sb., občanský zákon.

⁷⁰ § 85 - 103, Zákon číslo 89/2012 Sb., občanský zákon.

před domácím násilím, je jedním ze způsobů zásahu státu do soužití dvou osoby, kdy jedné z nich hrozí nebezpečí v případě setrvání s druhou osobou. Policie ČR má tímto oprávnění a tyto změny se promítly do zákona o Policii ČR.

Podle zákona číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a to konkrétně v § 44- §47.

„Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.“⁷¹

Toto vykázání trvá po dobu 10 dnů a nelze jej nijak zkrátit. Policista toto vykázání osobě sdělí ústně a zhotoví o tom zápis. Odmítne-li osoba vykázání přijmout a podepsat, je to uvedeno v úředním zápise o vykázání. Vykázaná osoba však může vznést do 3 dnů námitky ke krajskému ředitelství. To může vykázání zrušit.⁷²

Povinnosti vykázané osoby

Vykázaná osoba má zákaz vstupu do vymezeného prostoru, kde se ohrožená osoba obvykle vyskytuje (obydlí). Má zákaz navazování styku nebo kontaktu s ohroženou osobou. Vykázaná osoba musí odevzdat na místě všechny klíče od společného obydlí, které vlastní.⁷³

⁷¹ § 44 Zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

⁷² § 44 Zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

⁷³ § 45 Zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Práva vykázané osoby

Vykázaná osoba má právo vzít si věci osobní potřeby, osobní cennosti a osobní doklady před odchodem. Vzít si věci nezbytné pro podnikání nebo výkon povolání, pouze jedenkrát v průběhu desetidenního vykázání a jen v přítomnosti policisty. Být policistou poučen o právech a povinnostech, o možnostech dalšího ubytování. Sdělit adresu pro doručování. Ověřit vykázání na tísňové lince 158 a vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání.⁷⁴

Za rok 2014 bylo v České republice vykázáno 1382 osob, za rok 2015 bylo těchto osob o něco méně a to 1306.⁷⁵

Dále trestní zákoník uvádí skutkové podstaty trestných činů, mohou to být zejména následující trestné činy.

3.2.2 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Domácí násilí může být podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., považováno jako trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí.

„Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.“⁷⁶

Je-li tento čin spáchaný zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo je čin páchan po delší dobu, v tomto případě je trest odnětí svobody na dvě léta až osm let.⁷⁷

⁷⁴ § 45 Zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

⁷⁵ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Přehled o vykázání v ČR za celý rok 2015*. [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/>>.

⁷⁶ § 199 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁷⁷ § 199 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

V případě způsobení těžké újmy na zdraví nejméně dvou osob nebo způsobení smrti osoby, je pachatel potrestán trestem odnětí svobody na pět až dvanáct let.⁷⁸

3.2.3 Ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví

Další možností, jak může být domácí násilí postihováno je trestný čin ublížení na zdraví.

„Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“⁷⁹ Trest se následně zvyšuje podle závažnosti újmy a způsobení smrti.⁸⁰

Násilí může seniorovi způsobit i velmi vážná zranění. V případě domácího násilí může také dojít k těžkému ublížení na zdraví.⁸¹ *„Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.“⁸²* Trest se zvyšuje, pokud způsobí jeho smrt.⁸³

3.2.4 Vydírání

„Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem.“⁸⁴

Trest se zvyšuje, pokud je čin spáchaný se zbraní, na více osobách, či je způsobena smrt osoby.⁸⁵

⁷⁸ § 199 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁷⁹ § 146 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸⁰ § 146 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸¹ § 146 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸² § 145 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸³ § 145 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸⁴ § 175 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸⁵ § 175 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

3.2.5 Omezování osobní svobody

„Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“⁸⁶

Trest odnětí svobody se zvyšuje, pokud mimo jiné, způsobí fyzické nebo psychické útrapy, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. A také pokud způsobí takovým činem smrt jiné osoby. A pokud bylo omezování svobody spácháno v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.⁸⁷

Násilí a špatné zacházení se seniory však může naplňovat i další skutkové podstaty trestných činů, například zabití, vydírání, trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a jiné.⁸⁸

3.3 Sociální práce a služby pro seniory ohrožených domácím násilím

Sociální práce se starými lidmi by měla být založena na vztahu důvěry, pocitu bezpečí a jistoty. Sociální pracovník by měl pracovat nejen se seniorem, ale i s jeho rodinou a s pečujícími rodinnými příslušníky.⁸⁹ Důležitá je pro seniora hlavně podpora. Senior musí vědět, že situace, ve které se nachází, není ojedinelá. Měl by vědět, že má možnosti pomoci a ví, kam se obrátit a komu se svěřit. Kromě policie, krajských nebo obecních úřadů, občanských poraden mohou pomoci i jiné subjekty.

⁸⁶ § 171 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸⁷ § 171 Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸⁸ Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁸⁹ MATOUŠEK, O. KODYMOVÁ, P. KOLÁČKOVÁ, J. (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0. Str. 170.

Proto existují sociální služby, které se zaměřují jednak na cílovou skupinu lidí v pokročilém věku, a dále se zaměřují na pomoc osobám, se kterými je špatně zacházeno.

Jedná se zejména o služby intervenční, poradenské a poskytující krizové nebo azylové bydlení.⁹⁰

Zákon číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách zmiňuje zejména telefonickou krizovou pomoc, intervenční centra nebo azylové domy.

3.3.1 Telefonická krizová pomoc

Povětšinou první místo, kde se senioři svěří se svými starostmi a problémy jsou krizové linky a linky důvěry.

„Služba telefonické krizové pomoci je terénní služba poskytovaná na přechodnou dobu osobám, nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou přechodně nemohou řešit vlastními silami.“⁹¹

V rámci této sociální služby je poskytována telefonická krizová pomoc, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁹²

Na základě této sociální služby existují linky důvěry, které seniorovi mohou poradit a pomoci mu v jeho krizové situaci domácího násilí. Na této lince se senior může poradit, jak postupovat v případě domácího násilí. Jaké služby, které se zaměřují na oblast domácího násilí, jsou dostupné v jeho regionu. A důležité je také zmínit psychickou pomoc seniorovi od sociálního

⁹⁰ MATOUŠEK, O. KODYMOVÁ, P. KOLÁČKOVÁ, J. (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0. Str. 170.

⁹¹ §55, Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

⁹² §55, Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

pracovníka na lince. Senior se nemusí ničeho obávat, linka důvěry je anonymní.⁹³

Bezpečnostní plán

Plán, který seniorovi může pomoci sestavit sociální pracovník na telefonické krizové pomoci.

Uspořádání si následujícího plánu, může osobě pomoci zvýšit svou bezpečnost, připravit se na možnou opakující situaci násilí. Přestože člověk přesně nedokáže odhadnout, jak bude situace probíhat a předvídat pachatelovo chování. Může si však naplánovat, jak na něj nejlépe zareagovat a pokusit se být, alespoň nějakým způsobem v bezpečí.⁹⁴

„Cílem bezpečnostního plánu je minimalizovat možné ohrožení oběti v případech, že hrozí ze strany násilné osoby riziko napadení.“⁹⁵

Bezpečnostní plán mapuje zdroje oběti, jeho podpůrnou síť a následně vytvoření strategie, kterou lze v případě ohrožení využít.⁹⁶

„Zpracování plánu vychází ze zjištění povahy útoků, okolností, které je vyvolávají, možností ochrany a okamžité pomoci v bezprostředním okolí.“⁹⁷

⁹³ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

⁹⁴ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. Albatros Plus. ISBN 978-80-00-01550-7. Str. 143.

⁹⁵ BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0. Str. 43.

⁹⁶ BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0. Str. 43.

⁹⁷ BEDNÁŘOVÁ, Z. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0. Str. 43.

- a. Náhradní klíče, oblečení, důležité doklady (nebo jejich kopie) si má senior uschovat u důvěryhodné osoby, které věří. Například kamarád, soused.
- b. Uchovávat důkazy o fyzickém násilí – fotografie modřin, zranění, roztrhaného oblečení apod.
- c. Pokusit si zajistit svědky a pamatovat si na ně kontakty.
- d. Pamatovat si kontakty na linky pomoci.
- e. Domluvit si signály s lidmi, kteří chtějí nebo mohou seniorovi pomoc.
- f. Nestydět se vyhledat pomoc odborníků, příbuzných, lidí, kterým senior důvěřuje.
- g. Pro případný útěk si naplánovat vhodnou dobu.
- h. V případě ohrožení života, volat policii.
- i. Pokud je senior napaden během telefonování, nechat vyvěšené sluchátko.
- j. Po napadení navštívit lékaře kvůli ošetření.
- k. Po útoku neuklízet důkazy (rozbité sklo, roztrhané oblečení, chomáče vlasů apod.).⁹⁸

Myslím, že tento druh sociální služby může být v podstatě prvním krokem pomoci seniora. Nemusí se obávat, služba je anonymní, nemusí přijít do přímého kontaktu s nikým, jen sdělit svou situaci po telefonu. Rozhodnout se sám, jestli chce využít další pomoc, kterou mu pracovník na lince nabízí. Pokud ano, v takovém případě může být odkázán na jiné služby v jeho okolí.

⁹⁸ ZÁCHRANÝ KRUH. *Kriminalita páchaná na seniorech. Násilí na seniorech*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/kriminalita-pachana-na-seniorech/nasili-na-seniorech.html>>.

Telefonickou krizovou pomoc poskytují například organizace Život 90, služba Senior telefon, Bílý kruh bezpečí, který zajišťuje síť poraden po celé republice a další organizace.⁹⁹

3.3.2 Intervenční centra

Intervenční centrum je sociální služba, která se specializuje na pomoc obětem domácího násilí, pomoc je poskytována i jejich blízkým osobám.

„Na základě vykázaní ze společného obydlí podle zvláštního právního předpisu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové.“¹⁰⁰

Služba poskytuje základní činnosti a to sociálně terapeutickou činnost, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.¹⁰¹

Sociální služba je poskytována formou pobytových služeb a obsahuje kromě výše zmíněných služeb poskytnutí ubytování a poskytnutí stravy nebo pomoc při jejím zajištění.¹⁰²

⁹⁹ Viz příloha číslo I - Adresář kontaktů.

¹⁰⁰ § 60a, Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

¹⁰¹ § 60a, Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

¹⁰² § 60a, Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Služby intervenčních center jsou poskytovány bezplatně, nabízejí pomoc v sociální právní a psychologické oblasti. Je možné zajistit i to, aby pracovníci z intervenčních center navštívili seniora v jeho domácnosti, vyžaduje-li to jeho zdravotní stav.¹⁰³

Intervenční centra jsou téměř po celé České republice.¹⁰⁴

3.3.3 Azylové domy

Další z možností, jak pomoci seniorovi, který se například nemůže vrátit do své domácnosti, nebo tam, kde bydlel, jsou azylové domy.

Sociální služba azylové domy „poskytuje pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé situaci spojené se ztrátou bydlení“.¹⁰⁵ Je zde zajištěno „poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“¹⁰⁶ Ubytování v azylových domech je poskytováno zpravidla nepřevyšující 1 rok.¹⁰⁷

Azylový dům pro seniory provozuje například Charita České republiky Azylový dům Sv. Terezie v Praze.¹⁰⁸ Avšak azylových domů, kde by mohl senior nějakou dobu pobývat, je málo.

¹⁰³ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

¹⁰⁴ Viz příloha I – Adresář kontaktů.

¹⁰⁵ § Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

¹⁰⁶ § Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

¹⁰⁷ § 22 Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

¹⁰⁸ ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA. *Azylový dům Sv. Terezie bude pomáhat seniorům*. [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://praha.charita.cz/sluzby/svterezie/aktualne/azylovy-dum-sv-terezie-bude-pomahat-seniorum/>>.

4 Život 90 a projekt Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním

Život 90 je organizace, která provozuje komunitní centrum pro seniory a jejich blízké. Cílová skupina této organizace jsou senioři.

4.1 Služby organizace

Mezi služby této organizace řadíme:

- a. Informační a poradenské centrum
- b. Telefonická krizová pomoc – linka důvěry Senior Telefon 800 157 157
- c. Tísňová péče
- d. Pečovatelská služba
- e. Odlehčovací a rehabilitační pobyty
- f. Poradenství
- g. Centrum denních služeb

4.2 Senior Telefon 800 157 157

Organizace zdarma poskytuje také telefonickou krizovou pomoc – linku důvěry Senior telefon 800 157 157. Linka poskytuje nepřetržitou a bezplatnou pomoc seniorům v krizových situacích, když se cítí sami nebo když se setkají s domácím násilím.

„Senior telefon je sociální služba telefonické krizové pomoci (TKP) - linka důvěry zaměřená na pomoc a podporu uživatelů seniorů a osob pečujících o seniory. Je jedinou bezplatnou linkou krizové pomoci a poradenství v ČR pro seniory s nonstop provozem. Na Senior telefon se

obracejí uživatelé z celé ČR. Zřizovatelem linky je Život 90, jehož cílem je celistvé řešení lidských problémů člověka ve stáří. ¹⁰⁹

V České republice je to jediná bezplatná telefonní linka důvěry, která je provozována nonstop. Za rok přijme přibližně 12 000 hovorů. Témata, která se objevují při hovorech, nejčastěji jsou opuštěnost, samota, týrání a násilí, nedostatek finančních prostředků. ¹¹⁰ Služba senior telefon také podporuje rodinu, pracovníci radí rodinným příslušníkům s péčí o seniora v rodině. ¹¹¹ Pro pečující osoby jsou velmi důležité informace, které se týkají péče o seniora, jaké jsou možnosti, jaké služby či možnosti, jim mohou pomoci. To, že bude pečující vědět, co má v určitých situacích dělat a vědět na koho se může obrátit, může předejít vzniku domácího násilí.

Jak jsem již výše zmínila telefonická krizová pomoc je dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách služba poskytovaná osobám, nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou přechodně nemohou řešit vlastními silami. ¹¹²

Sociální pracovník na lince hovory zaznamenává písemně do databáze, neuvádí však takové informace, které by mohly osobu identifikovat. Informace jsou uchovávány mimo jiné pro statistické účely.

¹⁰⁹ ŽIVOT 90. *Počty násilných činů na starých lidech jsou stále vyšší. Telefonní linka Senior telefon eviduje třikrát více týraných seniorů než v roce 2011.* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/146-novinky/821-pocty-nasilnych-cinu-na-starych-lidech-jsou-stale-vyssi-telefonni-linka-senior-telefon-eviduje-trikrat-vice-tyranych-senioru-nez-v-roce-2011>>.

¹¹⁰ ŽIVOT 90. *Počty násilných činů na starých lidech jsou stále vyšší. Telefonní linka Senior telefon eviduje třikrát více týraných seniorů než v roce 2011.* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/146-novinky/821-pocty-nasilnych-cinu-na-starych-lidech-jsou-stale-vyssi-telefonni-linka-senior-telefon-eviduje-trikrat-vice-tyranych-senioru-nez-v-roce-2011>>.

¹¹¹ ŽIVOT 90. *Senior telefon, dobrý den.* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/225-senior-telefon-dobry-den>>.

¹¹² §55, Zákon číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Zásady služby Senior telefon

Hlavní zásadou služby Senior telefon je nepřetržitost. Poskytováním nonstop telefonní linky může organizace pomoci, co nejvíce lidem, ať je ohrožen v jakoukoliv denní dobu. Přestože je to pro organizaci finančně náročné.¹¹³ Zásada anonymity, tím je senior chráněn. Spousta seniorů, kteří se na linku volají, si střeží své soukromí. Bojí se, že by se o tom člověk, který ho nějakým způsobem týral, mohl dozvědět a situace by se mnohonásobně zhoršila. Dále je podstatná také skutečnost, že linka funguje celorepublikově, každý senior tak může na linku zavolat.

Poskytované služby

Kromě telefonické krizové pomoci, poskytují sociální pracovníci této služby doprovázení seniorů v dlouhodobé krizové situaci. Podporu pečujícím osobám, sociální poradenství, poradenství v oblasti domácího násilí, podpůrnou péči uživatelům s psychiatrickými symptomy.¹¹⁴

4.3 Statistika linky Senior telefon

Organizace rozděluje své statistiky z hovorů na lince Senior telefon na domácí násilí, tedy ty hovory, z kterých přímo vyplývá, že se násilí odehrává v domácnosti. A dále na statistiky týraní, kdy není zřejmé, že by se toto násilí odehrávalo v domácnosti seniora, ale může se odehrávat například v institucionální péči nebo na jiných místech než je přímo domácnost.

Podle statistiky Života 90 se na telefonickou krizovou linku obrátilo v roce 2014 13 241 osob. Domácí násilí se objevilo ve 327 hovorech. Nejčastějším tématem bylo psychické domácí násilí, poté psychické

¹¹³ ŽIVOT 90. *Senior telefon, dobrý den*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/225-senior-telefon-dobry-den>>.

¹¹⁴ ŽIVOT 90. *Senior telefon, dobrý den*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/225-senior-telefon-dobry-den>>.

v kombinaci s fyzickým násilím a poté psychické násilí v kombinaci s ekonomickým násilím. V případech týrání to bylo 462 hovorů, oproti předešlému roku byl nárůst o 12 hovorů.¹¹⁵

Domácí násilí se nejvíce týkalo mezigeneračního násilí, kdy pachatelem je dcera, syn, vnučka nebo někdo jiný z rodiny. Dále pak bylo násilí mezi manželi či partnery. Situace, kdy páchá senior násilí na svých blízkých, nebylo podle telefonátů mnoho.¹¹⁶

Počet hovorů, kde se objevuje domácí násilí má tendenci narůstat. Proto se také organizace rozhodla realizovat projekt, který by poukázal na problematiku domácího násilí na seniorech. Za rok 2015 bylo domácí násilí zmíněno v rozhovorech 355 krát a týrání 475 krát. Na následujících grafech poskytují vzhled do situace domácího násilí zaznamenaných na lince Senior telefon v roce 2015. Graf I znázorňuje počet hovorů s tématem domácího násilí podle toho, kdo násilí páchal. Graf II představuje počet hovorů dle formy domácího násilí. V grafu III je znázorněn počet hovorů s tématem týrání podle jeho formy a graf IV ukazuje pachatele týrání.

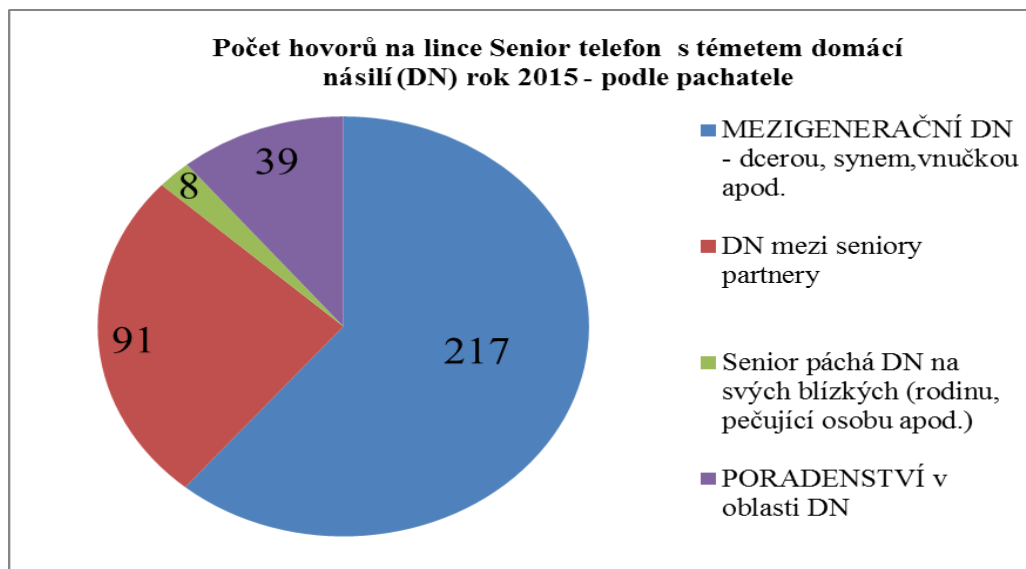
¹¹⁵ŽIVOT 90. *Domácí násilí*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/222-domaci-nasili>>.

¹¹⁶ ŽIVOT 90. *Domácí násilí*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/222-domaci-nasili>>.

Tabulka I: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle pachatele

TYP DOMÁCÍHO NÁSILÍ PODLE PACHATELE	MEZIGENERAČNÍ DN – DCEROU, SYNEM, VNUČKOU APOD.	DN MEZI PARTNERY SENIORY	SENIOR PÁCHÁ DN NA SVÝCH BLÍZKÝCH (RODINU, PEČUJÍCÍ OSOBU APOD)	PORADENSTVÍ V OBLASTI DN	CELKEM
POČET	217	91	8	39	355

Graf I: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle pachatele

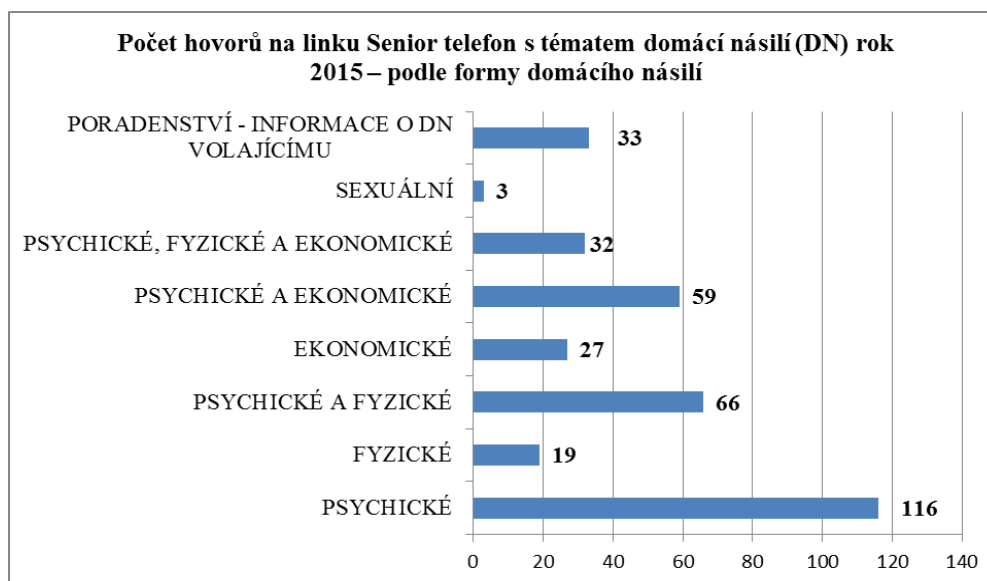
Zdroj: ŽIVOT 90

Z grafu I vyplývá, že nejvíce je zastoupeno mezigenerační domácí násilí. Násilí, které páchají potomci, vnučata nebo pravnoučata na seniorovi. Nejméně je zastoupeno domácí násilí, které páchá senior na svých blízkých a pečujících.

Tabulka II: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle formy domácího násilí

FORMA DOMÁCÍHO NÁSILÍ	PSYCHICKÉ	FYZICKÉ	PSYCHICKÉ A FYZICKÉ	EKONOMICKÉ	PSYCHICKÉ A EKONOMICKÉ	PSYCHICKÉ, FYZICKÉ A EKONOMICKÉ	SEXUÁLNÍ	PORADENSTVÍ - INFORMACE O DN VOLAJÍCÍMU	CELKEM
POČET	116	19	66	27	59	32	3	33	355

Graf II: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle formy domácího násilí

Zdroj: ŽIVOT 90

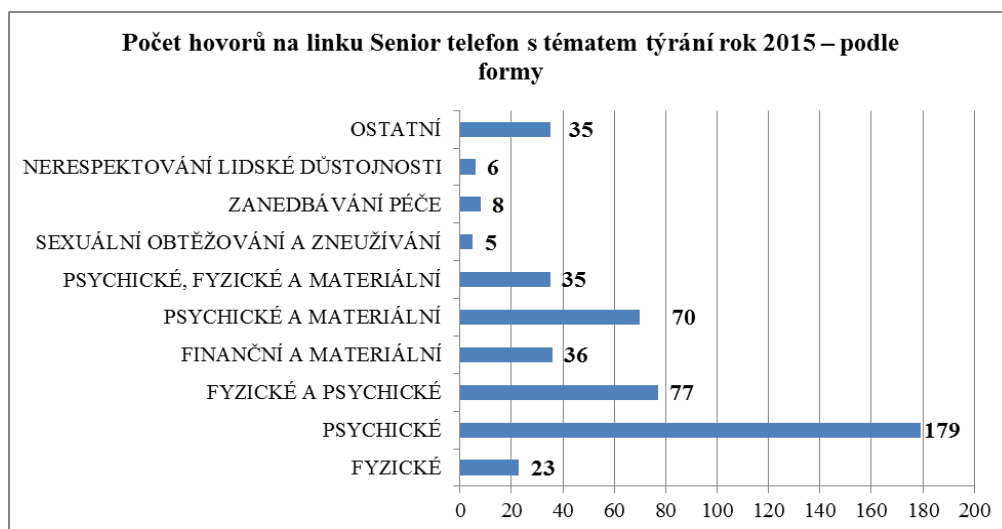
Z grafu II je zřejmé, že nejvíce je páčáno psychické násilí. Poté následuje kombinace psychického a fyzického násilí, dále psychického a ekonomického. Nejméně je zastoupeno sexuální násilí.

Můžeme říci, že sexuální násilí může být nejméně zastoupeno také z důvodu citlivosti tématu.

Tabulka III: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle formy

forma týrání	fyzické	psychické	fyzické a psychické	finanční a materiální	psychické a materiální	psychické, fyzické a materiální	sexuální obtěžování a zneužívání	zanedbávání péče	nerespektování lidské důstojnosti	ostatní	CELKEM
POČET	23	179	77	36	70	35	5	8	6	35	475

Graf III: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle formy

Zdroj: ŽIVOT 90

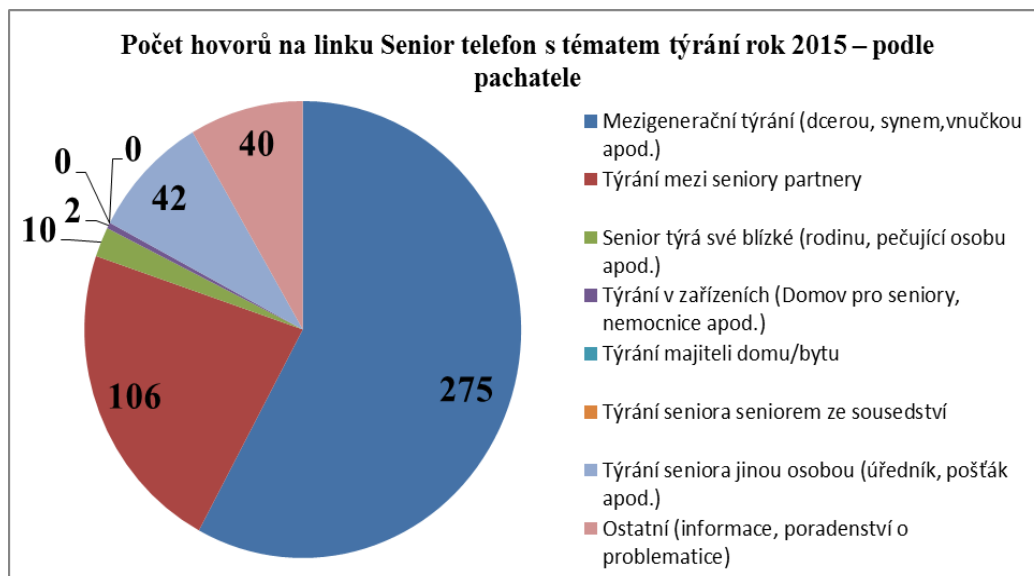
Na grafu III můžeme vidět, že nejvíce bylo zastoupeno psychické týrání, poté fyzické v kombinaci s psychickým, hned za ním je kombinace

psychického a materiálního týrání. Opět může být sexuální zneužívání zmíněno vzhledem k citlivosti tématu.

Tabulka IV: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle pachatele

Týrání podle pachatele	Mezigenerační týrání (dcerou, synem, vnučkou apod.)	Týrání mezi seniory partnery	Senior týrá své blízké (rodinu, pečující osobu, apod.)	Týrání v zařízeních (Domov pro seniory, nemocnice apod.)	Týrání majiteli domu/bytu	Týrání seniora seniorem ze sousedství	Týrání seniora jinou osobou (úředník, pošťák, apod.)	Ostatní (informace o problematice)	celkem
počet	275	106	10	2	0	0	42	40	475

Graf IV: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle pachatele

Zdroj: ŽIVOT 90

Graf IV znázorňuje největší zastoupení 275 hovorů, které se týká mezigeneračního týrání. V méně hovorech je zmíněno týrání mezi partnery. V roce 2015 nebylo zmíněno týrání seniorem ze sousedství ani týrání seniora jinou osobou.

Přes tuto statistiku a možnou statistiku jiných organizací zůstává spousta týraných seniorů bez povšimnutí. Vzhledem k anonymitě linky důvěry nemůže vědět, zda senior řešil situaci násilím dál a podařilo se mu jej vyřešit.

4.4 Projekt podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním

Výše zmíněná organizace Život 90, jejíž cílová skupina jsou osoby v seniorském věku, se mimo jiné věnuje problematice domácího násilí a týrání páchané na seniorech. Vytvořila projekt *Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním*, který zároveň podpořila Nadace Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů.¹¹⁷

Projekt probíhal od 1. 10. 2014 do 31. 12. 2015, výše přiděleného grantu byla 970.659 Kč, celkové náklady byla však o něco vyšší 1.094.911,- Kč.¹¹⁸

„Projekt se věnuje různým etapám pomoci týraným seniorům od prevence, přes rozpoznání obětí pracovníky sociálních služeb a akutní

¹¹⁷ŽIVOT 90. *Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: <http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/248-podpora-senioru-ohrozenych-a-postizenych-dn-a-tyranim>>.

¹¹⁸NADACE OPEN SOCIETY FUND. *Dejme ženám šanci. Podpora seniorů ohrožených a postižených násilím a týráním*. [online]. © 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.dejmezenamsanci.cz/podporene-projekty/mapa-projektu/gp:316/>>.

pomoc seniorům, až po posílení mezioborové spolupráce v komplexní pomoci obětem týrání a násilí. ¹¹⁹

Cíle projektu

Hlavními cíli projektu je poskytování pomoci těm seniorům, kteří jsou ohroženi násilím. Nabídnout pomoc seniorům, snaha zmírnit dopady násilí na seniorech. Zaměřit se na mezioborovou spolupráci těch subjektů, které se seniory pracují. ¹²⁰

„Zabránit tomu, aby se konflikty zhoršovaly, zejména uvnitř rodiny.“ ¹²¹

Dalším a podstatným cílem projektu je osvěta veřejnosti o této problematice. Nejedná se jen o osvětu veřejnosti jako celku, ale i povědomí odborníků, kteří více či méně přicházejí se seniory do styku. Osvěta se musí týkat i pracovníků v sociálních službách a sociálních pracovníků, aby byli schopni rozpoznat násilí na seniorech. ¹²²

Realizace projektu

V rámci projektu byla personálně posílena nonstop krizová linka. Byly uspořádány tzv. kulaté stoly. Na základě těchto setkání byla vyrobena brožura (příručka) a informační leták ¹²³ pro seniory, osoby pečující a blízké, odbornou

¹¹⁹ ŽIVOT 90. *Život 90 představuje nový projekt, který pomůže týraným seniorům.* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: < <http://www.zivot90.cz/110-press/195-tiskove-zpravy/m-890-zivot-90-predstavuje-novy-projekt-ktery-pomuze-tyranym-seniorum>>.

¹²⁰ ŽIVOT 90. *Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním.* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: <http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/248-podpora-senioru-ohrozenych-a-postizenych-dn-a-tyranim>>.

¹²¹ ŽIVOT 90. *Týrání seniorů je třeba důsledně řešit a nezanedbávat prevenci ani mezigenerační vztahy* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: <<http://www.zivot90.cz/110-press/195-tiskove-zpravy/m-1081-tyrani-senioru-je-treba-dusledne-resit-a-nezanedbavat-prevenci-ani-mezigeneracni-vztahy>>.

¹²² ŽIVOT 90. *Život 90 představuje nový projekt, který pomůže týraným seniorům.* [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: < <http://www.zivot90.cz/110-press/195-tiskove-zpravy/m-890-zivot-90-predstavuje-novy-projekt-ktery-pomuze-tyranym-seniorum>>.

¹²³ Viz příloha číslo II – Leták projektu.

veřejnost a další. Také probíhaly workshopy na středních školách a v domovech pro seniory.

Kulaté stoly

Tzv. kulaté stoly, kde se se scházely následující subjekty a to Policie ČR, zástupci ministerstva vnitra, sociální pracovníci ze sociálních odborů, sociální pracovníci intervenčních center a další osoby, které se zaměřují na pomoc osobám ohrožených domácím násilím. Při těchto setkáních pracovníci Života 90 sbírali podněty, názory a také zkušenosti, jak se seniory pracovat a postupovat, aby pomoc byla účelná.¹²⁴ Je potřeba jednak zvýšit povědomí o tomto problému, který se v české společnosti stále zvyšuje. A je také důležité, aby tyto instituce na sebe navazovaly, byla mezi nimi spolupráce a věděli o své existenci.

Workshopy

Jelikož se tento projekt zaměřuje i na prevenci, probíhaly na středních školách workshopy. Ty také organizoval Život 90, zaměřoval se především na střední školy humanitních oborů. Celkem se zúčastnilo 196 studentů.¹²⁵

Workshopy probíhaly ve třídách přibližně 60 minut. Workshopy se zaměřovaly zejména na mezigenerační soužití, a obecné informace o tom, kdo je senior. Studentům středních škol byly přednášeny základní informace o domácím násilí, byly jim sděleny kazuistiky, které obsahovaly domácí násilí, zanedbávání nebo týrání starších osob. Dalším tématem byla úskalí domácího

¹²⁴ ŽIVOT 90. *Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním.* [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: <http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/248-podpora-senioru-ohrozenych-a-postizenych-dn-a-tyranim>>.

¹²⁵ ŽIVOT 90. *Týrání seniorů je třeba důsledně řešit a nezanedbávat prevenci ani mezigenerační vztahy* [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: <<http://www.zivot90.cz/110-press/195-tiskove-zpravy/m-1081-tyrani-senioru-je-treba-dusledne-resit-a-nezanedbavat-prevenci-ani-mezigeneracni-vztahy>>.

násilí. Možnost, že domácí násilí páchá sám senior na osobách, rodině, která o něj pečuje. Přednáška se také týkala tématu institucionálního násilí, převážně násilí v domovech pro seniory. Studenti se dozvěděli, jak se dá domácí násilí poznat a jeho příznaky, jakým způsobem se dá seniorovi či pečujícím osobám pomoci. Organizace se také snažila udělat workshop či přednášku v domovech pro seniory, avšak ti měli poněkud menší zájem, než se očekávalo.

Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit

Výstupem celé realizace projektu je publikace Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit.

Příručka může pomoci jak osobám pečujícím o seniory, tak těm, kteří jsou domácím násilím a týráním ohroženi. Obsahuje, jak se násilí projevuje, jak jej lze poznat, prevence takového jednání a v neposlední řadě, jak tyto situace řešit a jak mu pomoci. Jakou pomoc očekávat od Policie ČR, jakou pomoc poskytují intervenční centra, co očekávat od linky důvěry, jakou pomoc může poskytnout sociální pracovník na úřadě. Jaké služby či pomoc poskytují jiná sociální a zdravotnická zařízení nebo služby.¹²⁶

V brožurě jsou také uvedeny určité legislativní aspekty týkající se obětí a pachatelů domácího násilí. Ty zmiňuji již v předchozí kapitole této práce. Vše je doplněné situacemi z praxe, které mohou způsobit vznik domácího násilí. Jako je návrat dospělých potomků zpět do domácnosti seniora, darování majetku za života seniora, zadlužení či přejímání finančních závazků seniorem ve prospěch rodiny, soužití seniora s blízkým člověkem trpícím duševním onemocněním, přetížení pečovatele.¹²⁷ Všechny tyto situace mají za vznik domácímu násilí na seniorech a pro seniora je to mnohdy nepochopitelné.

¹²⁶ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týráné páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

¹²⁷ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týráné páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

Podle mého názoru neméně důležitá součást příručky je oblast jak se dá se seniory hovořit o domácím násilí, jak jim nabídnout pomoc.

Příručka obsahuje také seznam kontaktů organizací, které se zaměřují na pomoc a podporu osobám ohrožených či postižených domácím násilím.¹²⁸ Vydáno bylo 9.000 kusů.¹²⁹

Shrnutí

Podle mého názoru byl celý projekt velmi zajímavý. Zaměřoval se nejen na osvětu a informovanost široké veřejnosti, ale i mladé generace. Workshopy na středních školách snad do budoucna přinesou lepší komunikaci mezi mladými lidmi a seniory. Děti tak budou moci poznat, pokud s jejich příbuznými či blízkým není zacházeno dobře a budou vědět na jaké instituce nebo služby se obrátit o pomoc.

Avšak v domovech pro seniory přednášky neměly velký úspěch. Myslím, že právě tam by měly být téměř povinné. Pro pracovníky přímé péče by mělo být podstatné, aby nebylo se seniorem špatně zacházeno a aby vůbec toto jednání na seniorovi poznali. Ať už je senior nějakým způsobem zneužíván jiným pracovníkem nebo rodinou. Vzhledem k přetížení sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách v domovech pro seniory a dalších zařízeních, která se zaměřují na cílovou skupinu seniorů, by i v rámci prevence špatného zacházení se seniory v institucionální péči měly takovéto semináře probíhat. To vnímám jako negativum, tedy propojení projektu s více zařízeními sociálních služeb, které poskytují péči o seniory.

Forma schůzek nebo konferencí se subjekty, které přicházejí do kontaktu se seniory a s těmi, kteří se setkají s domácím násilím na seniorech, mi přijde

¹²⁸ Viz příloha I - Adresář kontaktů.

¹²⁹ ŽIVOT 90. *Týrání seniorů je třeba důsledně řešit a nezanedbávat prevenci ani mezigenerační vztahy* [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: WWW: <<http://www.zivot90.cz/110-press/195-tiskove-zpravy/m-1081-tyrani-senioru-je-treba-dusledne-resit-a-nezanebavat-prevenci-ani-mezigeneracni-vztahy>>.

více než užitečná. Vzhledem k tomu, že většinou není dostatečná výměna informací mezi těmito subjekty. Informovanost institucí jako je například policii o sociálních službách, které se věnují pomoci osobám v situaci domácího násilí, je velice důležitá. Odkázat seniora na návazné služby, může přispět k zamezení dalšímu zhoršování situací ohrožení seniora špatným zacházením. Přesto bych však čekala větší angažovanost těchto institucí do projektu, do možností řešení a spolupráce.

Vytvoření příručky i letáku, jejich rozšíření po celé republice opět zvýší povědomí nejen o domácím násilí, může hodně pomoci osobám, které o seniory pečují a jejich blízké. Tato péče je velmi náročná psychicky, fyzicky ale i ekonomicky. Osoba pečující tak může získat informace ohledně veškeré pomoci, která se dá v takovém případě využít. Například o existenci respitní péče, denních stacionářů, pečovatelské služby a dalších sociálních služeb, které mu mohou ulehčit jeho vyčerpání a přetížení.

A v neposlední řadě může pomoci seniorům, se kterými je špatně zacházeno nebo těm, kteří mohou být tímto chováním ohroženi. Někteří senioři ani netuší, že to co se jim děje, je domácí násilí. To jak je s nimi zacházeno, je špatné a dá se tato situace nějak řešit. Důležité je pro seniory také skutečnost toho, že se v takové situaci nenacházejí sami a mají se na koho obrátit. Nemusí se nijak obávat, telefonická krizová linka je anonymní. Osoba, která na nich páchá násilí, se to o jejím kontaktování nedozví. A senior může poskytnout pouze ty informace, které chce.

Přesto nevíme, zda se tyto informační materiály dostanou k lidem, kteří je potřebují. Dále nemůžeme přesně určit, zda tento projekt bude mít nějaký vliv na snížení fenoménu domácího násilí na seniorech.

Pokud bych měla zhodnotit celou organizaci Život 90, poskytuje široké množství služeb pro seniory. Zaměřuje se nejen na pomoc a podporu seniorům,

ale i jeho blízkým a pečujícím. Nabízí možnost trávení volného času, právní poradnu a divadlo. Mimo poskytování těchto služeb se snaží organizovat další akce i mimo své působiště. Život 90 působí v centru hlavního města, pro spoustu seniorů může být snadno dostupný. Avšak na druhou stranu nemusí být dostupný pro obyvatele vyššího věku z jiných pražských částí. Snaží se o informovanost široké veřejnosti, spolupracuje s mnoha institucemi. Myslím, že je dobrým přínosem v komunitě.

5 Kazuistiky

Nyní představím 5 kazuistik, rozhovorů z telefonické krizové linky senior telefon. Vzhledem k zachování povinnosti mlčenlivosti, nejsou uváděny žádné osobní údaje o klientech, údaje jsou pozměněny tak, aby tato mlčenlivost byla zachována.

5.1 Kazuistika I.

Na linku senior telefonu volá muž seniorského věku. Muži se velmi třese hlas. Pracovnice v dálce slyší hádku. Klient sděluje, že jeho syn je alkoholik a v minulosti už ho několikrát fyzicky napadl a zbil. Klient je čím dál více vystrašený. Sociální pracovnice využívá kotvení na dostupné pomoci. Klient však nechce volat policii, v minulosti mu nijak nepomohli a nemá k nim již důvěru. Sdělili mu „jakého jste si ho vychoval, takového ho máte.“ Pracovnice reflektuje sdělení, vyjadřuje nesouhlas s tímto tvrzením. Klient si to uvědomuje a sděluje, že má narozeniny. Chvillemi je stále slyšet křik a hlasitá hádka. Dále sociální pracovnice pravidelně mapuje klientovu situaci a vyjadřuje o něho obavy. Pokouší se ho podpořit v zavolání policie. Klient říká že mu nepomohou. V minulosti prý jen odvezli syna na záchytku (protialkoholní záchytnou stanicí). A tu ještě musel zaplatit on. Sociální pracovnice předává kontakt na intervenční centrum. Klient má dotaz ohledně odhlášení trvalého bydliště syna v bytě. Klient sděluje, že syn z bytu odešel. Přesto však klient není klidnější. Sděluje, že pokud jde do hospody, tak situace za pár hodin bude ještě horší. Za klientem přichází manželka, a proto ukončuje rozhovor. Sociální pracovnice kotví na dostupné pomoci a podporuje klientku, sděluje, že může kdykoliv zavolat. Klient děkuje, sociální pracovnice se také loučí a dodává ještě přání k narozeninám. Klient je tím velmi potěšen a opět děkuje.

5.2 Kazuistika II

Klientka začíná hovor s tím, že už na tuto linku v předchozí době volala. V té době řešila péči o své rodiče seniorského věku. Mluví o těžkém soužití s bratrem s psychiatrickou diagnózou. Bratr je všechny terorizoval. Fyzicky je napadal, prý použil i sekeru. Poté se léčil v psychiatrické léčebně a klientka se odstěhovala, přesto však u rodičů často přespávala, měla o ně starost. Bratra propustili z léčebny a poté nastoupil do léčení znovu, jeho matka ho však vzala na reverz zpět domu. Bratr si začal brát různé finanční půjčky a hodně peněz utrácet. Klientka je již sama v invalidním důchodu a nemá dostatek financí, aby mohla bratrovi finančně pomoci a jeho půjčky splácet. To se však obrátilo proti ní samotné. Rodiče jí to vyčítají a obracejí veškerou zlobu na ni. Hlavně to, že bratrovi nechce pomoci. Klientka říká, že je z toho na dně. Rodiče jí vyhrožují vyděděním, matka ji nazývá hanlivými výroky, např. „ty parchante, neměla jsem tě nikdy porodit.“ Sociální pracovnice toto pojmenovává jako psychické týrání, reflektuje jako velmi náročnou situaci a zátěž, které musí čelit. Dále mapuje blízké zdroje podpory, ale prý nikoho nemá, žije sama. V minulosti se již na příbuzné obrátila, ale to se také obrátili vůči ní. Ostatní příbuzní s tím nechtějí mít nic společného. Klientka říká, že chodí k psycholožce. Několikrát se z této situace už zhroutila. Sociální pracovnice oceňuje vyhledání psychologické pomoci a podporuje klientku v tom, aby o těchto náročných situacích hovořila i s psycholožkou. Sociální pracovnice nedokáže dát klientce další řešení a návod na to, co by měla v této situaci dělat. Mohlo by se jednat o domácí násilí, ale nebydlí společně, nabízí však ještě možnost intervenčního centra. Klientka mluví o medializaci tohoto tématu. Že násilí může být páčáno i seniory na svých dospělých dětech. A říká, že se o tom nikde vůbec nemluví. Pracovnice dává pochopení a souhlasí s tím, že se o tom moc nemluví. Klientka děkuje za vyslechnutí a loučí se.

5.3 Kazuistika III

Klient se obrací na telefonní linku s tím, že se potřebuje poradit. Klient neví, co si má počít s „mladýma“ (dcera a zeť). Říká, že dřív hlídal vnoučata téměř každý den, nyní mu zakazují se s nimi vídat a nechtějí ho k nim pustit. Také se byl radit na nějakém úřadě, kde mu řekli, že minimálně 3x do měsíce by měl mít nárok se s vnoučaty vidět. Dcera se zetěm se však stále na něco vymlouvají. To, že nechtějí děti klientovi dávat, svádějí na náročnou péči o jednoho z vnoučat (autismus). Klient uvádí, že dcera má také nějaké psychické potíže, prý trpí nějakou depresivní poruchou. Zeť na něho neustále křičí a hrubě mu nadává, klienta obviňuje ze smrti jeho manželky. Klient říká, že se ho chtějí zbavit a dostat ho z domu. Udělali si vlastní vchod do domu. Skoro se nepotkávají a on se smí chodit na zahradu jen, když to zeť dovolí. Sociální pracovnice toto vše pojmenovává jako domácí násilí psychické a fyzické. Dává klientovi emoční podporu. Uvědomuje ho, že to co se děje, není správné a není to jeho vina. Dále mapuje situaci a dává prostor pro ventilaci klienta. Dále sociální pracovnice předává klientovi kontakty na intervenční centra, ale i na orgán sociálně právní ochrany dětí, a vzhledem k pobírání příspěvku na péči i na sociální odbor, pro domožení se kontaktu s vnoučaty, na které má nárok. Klient dále hovoří o tom, že navštěvuje klub seniorů, kde se cítí velmi dobře a má zde několik přátel. Což sociální pracovnice oceňuje a povzbuzuje ho v tom, aby tento klub navštěvoval i nadále. Klient sdělil, že začíná chodit na cvičení, které se specializuje na páteř a nohy, s kterými má potíže. Čeká ho operace, ale má z ní veliký strach, proto ji neustále odkládá. Necítí od rodiny žádnou podporu ani pomoc. Hovoří o tom, že ho dcera objednala k psychologce či psychiatrice, již tam párkrát byl. Sociální pracovnice kotví na předaných kontaktech a povzbuzuje ho k setrvání v aktivitě mimo domov, vč. konzultace s psychologem. Hovor se následně přerušuje.

5.4 Kazuistika IV

Klientku trápí situace jejího dědy, který žije se svým synem (klientčíným otcem), jenž dědu psychicky týrá. Slovně ho napadá, a je tam i jistá fyzická úroveň násilí a to, muž vypíná elektřinu, plyn a podobně. Děda to dnes jel ohlásit na policii. Klientky otec je závislý na alkoholu, uvádí klientka. Ve včerejší den byla situace hodně vyhrocená. Již jednou se léčil, ale nepomohlo to. Dům mu děda sice daroval, ale chtěl by ho zpět. Klientka se ptá, zda může chtít dostat dům do svého vlastnictví zpět. Sociální pracovnice říká, že toto přesně neví a nabízí klientce kontakt do občanské poradny a zároveň nabízí možnost využít právní poradnu organizace Život 90. Klientka je obeznámena s institutem vykázaní, ale zajímají ji další možnosti. O možnostech informuji, ale jsou omezení. Záleží na dědově vůli. Sociální pracovnice se ptá, zda se nechce přestěhovat k vnučce? Klientka mu to stále nabízí, ale on nechce opustit dům. Sociální pracovnice informuje klientku o intervenčních centrech. Klientka říká, že možnost využít právního poradenství v Životě 90 probere s dědou. Klientka zní velmi vyčerpaně, pojmenovávám její problémy a mapuji i její zdroje podpory. Oceňuji ji za její aktivitu. Klientka zmiňuje jako svou podporu manžela, děti a kamarádku. Sociální pracovnice nabízí toto telefonní číslo i pro jejího dědu.

Přibližně za hodinu volá klientka znova.

Informuje o to, že policie dědovi nijak nepomohla. Odmítla s ním sepsat záznam a věnovat se mu. Měl prý přijít hned v noci, že tam nejsou „kancelář“. Klientka tedy volá s tím, že se chce objednat do právní poradny Života 90. Sociální pracovnice klientku objednává, pojmenovává i jednání policie jako nevhodné a informuje klientku o možnosti stížnosti na konkrétního policistu. Klientka je také rozhodnuta věc řešit dál. Sociální pracovnice oceňuje její podporu a starostlivost vůči dědovi. Klientka se loučí, je slyšet pláč dítěte. Sociální pracovnice popřeje ještě klientce hodně síly.

5.5 Kazuistika V

Nejprve volá klientka, ale po chvíli předává telefon manželovi (oba seniorského věku). V průběhu telefonátu se různě střídají a doplňují se. Oba klienti jsou velmi vyčerpaní ze spolužití s jejich 40 letým synem. Před časem ho vyhodili z bytu a nastěhoval se k nim domu. Nemá práci, nevyřídil si žádnou podporu či jiné dávky, například hmotnou nouzi. O byt, který zdědil, přišel. Syn klienty slovně napadá, v bytě dělá veliký nepořádek. Neustále od nich vyžaduje peníze, za které pak kupuje velkou spoustu věcí, které nepotřebuje. Je závislý na alkoholu. Manželka klienta je velmi vyčerpaná, sociální pracovnice jí dává prostor pro popsání celé situace. Sociální pracovnice reflektuje nahromaděné emoce klientky, dává jí čas, a zrcadlí vyčerpanosti klientky. Klienti mapují, co již vyzkoušeli. Několikrát již volali na syna policii, ale vždy se bojí nechat to dojít až tak daleko. Číslo na tuto linku mají právě od policie. Sociální pracovnice pojmenovává situace jako domácí násilí, a v souvislosti na se závislosti na alkoholu. Klienti dále zmiňují, že mají podezření na duševní onemocnění jejich syna, prý užívá antidepresiva, ale nepravidelně. Všechny informace sociální pracovnice rekapituluje a dává do souvislého rámce – závislost, domácí násilí, duševní stav syna. Klienti uvádějí, že syn nemá na své jednání a stav věcí náhled, o hospitalizace prý nestojí, nic měnit nechce. S klienty sociální pracovnice mluví o hranicích, např. jak je těžké synovi přestat dávat peníze atd. Klientům sociální pracovnice nabízí různé možnosti pomoci, informuje je o intervenčních centrech, psychiatrické léčebně, krizových centrech a dalších možnostech. Dále předává několik kontaktů. Sociální pracovnice oceňuje a podporuje klienty, říká jim, aby si nejprve vše naplánovali. Dále je podporuje v tom, aby mysleli hlavně na sebe. Klienti za vše děkují a společně se loučí.

5.6 Shrnutí a zhodnocení kazuistik

V kazuistice I se klient v minulosti setkal s odmítnutím policie při pomoci v situaci mezigeneračního domácího násilí. Což mohlo způsobit další neřešení situace a pocit beznaděje klienta. Přesto však vyhledal další pomoc. V této kazuistice se setkáváme s fyzickým i psychickým násilím. Také je zde situace mezigeneračního domácího násilí, kdy je pachatelem syn seniora.

V kazuistice II se setkáváme, jak s domácím násilím mezigeneračním na seniorech, ale i s násilím, kdy je pachatelem senior. Zároveň je zde osoba s duševním onemocněním. Tato kazuistika poukazuje také na to, že linka Senior telefon je určena též osobám pečujícím, a že násilí mohou páchat i senioři na svých dospělých potomcích. Na této kazuistice jsem chtěla na toto poukázat. Ne vždy může být násilí pácháno jen na seniorech. Ale s týráním ze strany seniora se může setkat i například osoba pečující, nebo příbuzní. V tomto případě je také důležité vyhledat odbornou pomoc.

Kazuistika III ukazuje psychické a emocionální násilí. Vzhledem k tomu, že dcera a zeť odmítají styk klienta s vnoučaty je to způsob sociální izolace, sociálního násilí. To dokazuje i zákaz vstupu do určitých prostorů v domě i na zahradě. V případě podepsání různých dokumentů můžeme hovořit i o ekonomickém násilí. Myslím, že i v tomto případě bude domácí násilí páchané na seniorovi spíše eskalovat. Nejprve situace začala zákazem vstupu do prostor v domě, poté na zahradu a následoval i zákaz styku s vnoučaty.

Kazuistika IV opět předkládá pomoc pečujícím osobám, či rodinným příslušníkům. A opět zde nastala situace, kdy se senior pokusil kontaktovat policii s žádostí o pomoc, ale neúspěšně. Klient hovoří o stížnosti na Polici ČR. V této kazuistice klient přímo hovoří o využití dalších služeb Života 90, právní

porady a objednává se. Přesto však nevíme, zda tyto služby skutečně využil. Zde hovoříme o fyzickém a psychickém násilí.

Kazuistika V poukazuje na psychické a ekonomické domácí násilí, a to mezigenerační v souvislosti se závislostí na alkoholu. Klienti dostali kontakt na Senior telefon od policie, zde tedy spolupráce funguje.

Skutečnost, že služba je anonymní má své výhody, důvěru, otevření seniora. Avšak podle mého názoru jsou zde i nevýhody. V případech, kdy klient volá na linku s žádostí o pomoc, v dále je slyšet křik a nádavky, senior se vážně bojí o svůj život, ale pak si tu pomoc rozmyslím. V této chvíli nemůže sociální pracovník nic dělat, i když třeba tuší, že to nemusí dopadnout dobře. Senior musí o své pomoci rozhodnout sám.

6 Návrhy možných řešení

Na prvním místě by měla být prevence, tedy snaha o to, aby se výskyt domácího násilí na seniorech snížil na co nejnižší možnou úroveň. Prevence by podle mého názoru měla obsahovat důraz na rodinné zázemí. Vzhledem k výše uvedeným statistikám a kazuistikám, můžeme vidět mezigenerační domácí násilí. A ve spoustě situacích má toto násilí na vině finanční tíseň. Účinná pomoc rodině a blízkým, kteří pečují o seniora. Finanční podpora ve formě sociálních příspěvků, informovanost a dostupnost sociálních služeb, které mohou pečujícím pomoci. Jako je například pečovatelská služba, respitní služby, občanské poradny, linky důvěry a další.

Dalším bodem prevence by měla být osvěta a informovanost veřejnosti o dané problematice. To můžeme zajistit formou různých projektů, workshopů a přednášek na základních, středních a vysokých školách nejen humanitního zaměření.

Dále více začleňovat seniory do společnosti různými společenskými akcemi a zvýšit jejich postavení ve společnosti. Neméně důležitá také jsou různá politická a legislativní opatření, například jako výše zmíněný akční plán, která budou napomáhat v realizaci projektů a naplňovat důstojné soužití seniorů a dalších osob ve společnosti. Zapojení komunity, komunitních programů, komunitních center do integrace seniora do společnosti tak, aby mohl co možná nejdéle žít svůj život plnohodnotně a aktivně ve svém původní domácnosti.

V případě již probíhajícího domácího násilí nebo ohrožení seniora takovým jednáním, musí senior vědět, co může v takové situaci dělat. Na jaké instituce, a to policie, lékař, úřady, sociální služby, se obrátit s žádostí o pomoc. Tyto instituce by mu měli být schopni okamžitě pomoci a pokusit se zabránit dalšímu vystavení násilí na jejich osobě. Aby se nestávalo jako ve výše zmíněných kazuistikách odmítnutí ze stran policie. Důležitá je také

provázanost těchto služeb. Propojenost zdravotnických služeb, praktických lékařů se sociálními pracovníky. Větší angažovanost lékařů, prohlubovat u nich znalosti v případech domácího násilí a možnostech návazných služeb. Podle mého názoru, také například oznámení na sociálním odboru policí o vykázání pachatele, návštěva sociálního pracovníka v rámci sociálního šetření v domácnosti seniora a vyhledání další dostupné pomoci. Sociální práce zaměřená na terénní služby a vyhledávání ohrožených seniorů. Zejména zřízení azylového bydlení pro seniory, pokud je nutné, aby senior opustil domácnost okamžitě. Nejlépe bezplatné poskytování takovýchto služeb.

Účinná legislativa a trestání pachatele takovýchto činů. Kdy je pachatel opravdu potrestán za své jednání. A dále pomoc pachateli se zvládnutím jeho násilného chování. Je možné, že pachatel po například vykonání trestu odnětí svobody bude opět používat násilí. Je tedy důležité zaměřit se i na služby a pomoc pachateli domácího násilí. A snažit se tak o prevenci vzniku trestných činů.

Projekt podpora a pomoc seniorům ohrožených domácím násilím a týráním, může být jednou z cest jak tomuto násilí předcházet. Obsahoval jednak informovanost veřejnosti, snahu o kooperaci zainteresovaných aktérů v případech pomoci domácího násilí na seniorech a prostupnost návazných služeb.

7 Závěr

Cílem práce je popsat a analyzovat fenomén domácího násilí na seniorech, ukázat jeho příčiny a důsledky a pokusit se navrhnout některá řešení. Tento cíl byl splněn.

Nejprve se práce zabývá základním pojmem senior, stáří a jeho zastoupení v české populaci. Poté je popsáno domácího násilí na seniorech a syndrom EAN, Elder Abuse and Neglect Syndrom, syndrom zanedbávaného a týraného seniora. Kdo může být pachatelem domácího násilí na seniorech. Vzhledem ke stanovenému cíli jsou popsány důvody a příčiny takového násilí. A jaké důsledky pro seniory má takový způsob jednání. V další části jsou uvedeny možnosti řešení a prevence domácího násilí. Především legislativní zakotvení domácího násilí v českém právu, jako je institut vykázání. Vybrány jsou skutkové podstaty trestných činů, které se týkají domácího násilí. Dále pak sociální služby, které se specializují na pomoc seniorům v oblasti domácího násilí. Především jsou popsány telefonická krizová linka, intervenční centrum a azylové domy.

Jako návrh možných řešení je zde předložen Projekt Podpora seniorů ohrožených a postižených domácím násilím a týráním, který může být jednou z cest jak situacím násilí předcházet. Konkrétně je zde představena organizace Život 90, která má za svou cílovou skupinu seniory a provozuje telefonickou krizovou linku Senior telefon. Snaží se tak pomoci nejen těm seniorům, kteří se setkali s násilím. Prostřednictvím této organizace probíhal výše zmíněný projekt. Pro vzhled do problematiky násilí na seniorech je předloženo 5 kazuistik, záznamů rozhovorů z linky Senior telefon, ve který se objevilo téma domácího násilí nebo týrání na osobě seniora.

Mezi další možnosti řešení domácího zmiňují důraz na prevenci, informovanost společnosti ohledně domácího násilí, pomoc rodinám, které pečují o seniory. Jako další možnost řešení uvádím různé zásahy státu, jako

jsou akční plány, které mohou pomoci nejen předcházet takovému násilí předejít, účinně jej řešit a zamezit jeho opakování. Interdisciplinární přístup institucí, které přicházejí do styku se seniory a s těmi osobami, které mohou být ohroženi domácím násilím a týráním. Velice podstatné také je, aby se zvýšilo postavení seniorů ve společnosti. Aby pomoc určená pro seniory byla pro ně dostupná a účinná.

V současné době se lidé dožívají vyššího věku a tím dochází k nárůstu počtu seniorů v populaci. Lidé pohlížejí na stáří jako na něco, co se jich netýká, co je spíše přítěží. Vznikají různé generační neshody a propasti. Všichni však máme svá práva bez rozdílu. Mimo jiné také právo na důstojný život, ochranu před ponižujícím a nelidským zacházením. Přesto existují skupiny lidí, kteří jsou ohroženi špatným zacházením, jsou to právě senioři. Domácí násilí na seniorech je v poslední době rozšiřujícím se jevem. Ve společnosti se o ní příliš nehovoří. A právě proto, jsem se na tuto problematiku zaměřila ve své práci. Tato práce poukazuje na tento fenomén, mnou předložené návrhy mohou přispět k lepšímu řešení a snižování počtu týraných seniorů.

Seznam použité literatury

1. BEDNÁŘOVÁ, Zdena. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0.
2. CONWAY, Helen. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. Albatros Plus. ISBN 978-80-00-01550-7.
3. HROZENSKÁ, Martina. DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.
4. KALVACH, Zdeněk. *Geriatric a gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 861 s. ISBN 80-247-0548-6.
5. KOZÁKOVÁ, Zdeňka. MÜLLER, Oldřich. *Aktivizační přístupy k osobám seniorského věku*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1552-6.
6. MATOUŠEK, Oldřich. KODYMOVÁ, Pavla. KOLÁČKOVÁ, Jana. (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
7. MLÝNKOVÁ, Jana. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 192 s. ISBN 978-80-247-3872-7.

8. ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.
9. SAK, Petr. KOLESÁROVÁ, Karolína. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 225 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3850-5.
10. ŠEVČÍK, Drahomír. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
11. ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

Seznám použitých zákonů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Listina základních práv a svobod.

Vyhláška číslo 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon číslo 89/2012 Sb., občanský zákon.

Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon číslo 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v platném znění.

Seznam použitých internetových zdrojů

ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA. *Azylový dům Sv. Tezerie bude pomáhat seniorům*. [online] [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW:

<<http://praha.charita.cz/sluzby/svterezie/aktualne/azylovy-dum-sv-terezie-bude-pomahat-seniorum/>>.

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Přehled o vykázaní v ČR za celý rok 2015*. [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/>>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Senioři*. [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/senior>>.

DURDÍK, T. *Domácí násilí a jiné formy týráná páchaného na starších osobách v soudobé české společnosti z pohledu trestního práva. Analýza současného právního stavu*. [online]. Praha: 2013. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/uploads/document/526.pdf>>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/20848/NAP_2013-2017_070114.pdf>Akční plán>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Senioři a politika stárnutí: Příprava na stárnutí v České republice*. [online]. 2015 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2856>>.

NADACE OPEN SOCIETY FUND. *Dejme ženám šanci. Podpora seniorů ohrožených a postižených násilím a týráním*. [online]. © 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.dejmezenamsanci.cz/podporene-projekty/mapa-projektu/gp:316/>>.

ZÁCHRANÝ KRUH. *Kriminalita páchaná na seniorech. Násilí na seniorech.* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/kriminalita-pachana-na-seniorech/nasili-na-seniorech.html>>.

ŽIVOT 90. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/>>.

Seznam tabulek

Tabulka I: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle pachatele

Tabulka II: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle formy

Tabulka III: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle formy

Tabulka IV: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle pachatele

Seznam grafů

Graf I: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle pachatele

Graf II: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem domácí násilí (DN) rok 2015 – podle formy

Graf III: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle formy

Graf IV: Počet hovorů na linku Senior telefon s tématem týrání rok 2015 – podle pachatele

Seznam příloh

Příloha I – Adresář kontaktů

Příloha II – Leták projektu

Příloha 1 – Adresář kontaktů¹³⁰

Adresář kontaktů

- Policie ČR 158
- Městská policie 156
- Záchraná služba 155
- Tísňová linka 112

Intervenční centra

- IC Brno – tel: 739 078 078; www.ic-brno.cz
- IC České Budějovice – tel: 386 323 016; www.dchcb.cz
- IC Havířov – tel: 596 611 239, www.slezskadiakonie.cz
- IC Hradec Králové – tel: 774 591 393; www.charitahk.cz
- IC Kladno – tel: 605 765 883; www.zsi-kladno.cz
- IC Liberec – tel: 482 311 632; www.cipsik.cz
- IC Nymburk – tel: 775 561 847; www.opnymburk.cz
- IC Olomouc – tel: 585 754 736; www.ssp-ol.cz
- IC Ostrava – tel: 597 489 207; www.bkb.cz
- IC Pardubice – tel: 466 260 528; www.skp-centrum.cz
- IC Plzeň – tel: 777 167 004; www.dchp.cz/intervenční-centrum
- IC Praha – tel: 281 911 883; www.intervencnicentrum.cz
- IC Sokolov – tel: 359 807 001; www.pomocvnouziops.cz
- IC Ústí nad Labem – tel: 475 511 811; www.spirala-ul.cz
- IC Vysočina – tel: 567 215 532; www.psychocentrum.cz
- IC Zlín – tel: 577 018 265; www.centrum-poradenství.cz

Krizové linky zaměřené na seniory a domácí násilí:

- Senior telefon 800 157 157
- Linka seniorů 800 200 007
- Bílý kruh bezpečí 116 006
- Dona linka 251 511 313
- SOS linka ROSA 241 432 466; 602 246 102

¹³⁰ ŽIVOT 90. *Domácí násilí a týrání páchané na seniorech, Příručka pro pečující – jak násilí předcházet a jak ho řešit*, PRAHA: 2015.

POMOC SENIORŮM OHROŽENÝM DOMÁCÍM NÁSILÍM A TÝRÁNÍM

ŽIVOT 90
pro seniory a jejich blízké
www.zivot90.cz

CO JE TO TÝRÁNÍ A DOMÁCÍ NÁSILÍ

Týrání není jen fyzické násilí. Zahrnuje také psychické ponižování, ekonomické využívání, zanedbávání péče či sexuální násilí.

Vnuk od babičky pravidelně vyžaduje podstatnou část starobního důchodu pro své potřeby. Paní nezbývá peníze na léky.

Ošetřovatelka v domově pro seniory se chová neuctivě k jednomu z klientů. Tyká mu a do koupelny ho vozí chodbou téměř nahého, zdůvodňuje to tím, že pán již nevnímá dění kolem sebe.

Seniorka darovala po smrti manžela dům synovi a jeho rodině. Snacha na paní slovně útočí, zakazuje jí pohyb po zahradě a vyhání ji do domova pro seniory.

JAK POMOCI OHROŽENÝM SENIORŮM

V situaci domácího násilí a týrání nejste sami, nebojte se říci o podporu.

Pokud jste se stali svědkem nebo obětí týrání či domácího násilí, nemlčte. Obráťte se na policii či intervenční centrum, svěřte se lidem ve Vašem okolí nebo zavolejte na bezplatnou anonymní linku důvěry

Senior telefon 800 157 157 a poradte se, jak dále postupovat.

Leták vznikl v rámci projektu „Podpora seniorů ohrožených a postížených domácím násilím a týráním“ podpořeným Nadací Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů.

 **NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA**

 **norway
grants**

¹³¹ ŽIVOT 90. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/248-podpora-senioru-ohrozenych-a-postizenych-dn-a-tyranim>>.